

**ПИТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОГРАФІЇ
У ЛИСТУВАННІ ЮРА МЕЖЕНКА
З ФЕДОРОМ МАКСИМЕНКОМ (1944–1969)**

Роман Дзюбан

*науковий співробітник відділу рукописів
ЛННБ України ім. В. Стефаника, канд. іст. наук*

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2019-11\(27\)-16](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2019-11(27)-16)

На підставі листування зроблено спробу висвітлити взаємні зацікавлення Ю. Меженка і Ф. Максименка в контексті української бібліографії та її історії.

Ключові слова: *українська бібліографія, бібліограф, історія, Ф. Максименко, Ю. Меженко, лист, листування, покажчик, видання, каталог.*

Знайомство Ф. Максименка з Ю. Меженком розпочалося у 1929–1931 рр. Максименко тоді був аспірантом з бібліографії при Всенародній бібліотеці України (тепер — НБУ ім. В. І. Вернадського), а Меженко перебував на посаді директора (1922–1931) Українського наукового інституту книгознавства (УНІК), був задіяний у бібліографічній комісії при УНІКу (заступник її голови) [4, с. 8], редагував журнал «Бібліологічні вісті» (1923–1931) і «Труды» УНІКу (1926–1931). Максименко від 1922 р. проживав у Києві, де працював у Всенародній бібліотеці України (1923–1930), одночасно (1922–1925) навчаючись на історичному відділі факультету просвіти Київського інституту народної освіти ім. П. М. Драгоманова. У 1928–1931 рр. навчався в аспірантурі з бібліографії при Всенародній бібліотеці України, а від 1931 до 1933 р. — науковий співробітник, помічник завідувачів відділів україніки й комплектування, завідувач відділу періодики. Активно складав бібліографічні описи й покажчики, переліки літератури про видатних діячів науки й культури*.

© Дзюбан Р., 2019

* Як слушно зауважив історик та архівіст Василь Кметь, Ф. Максименко «заклав підвалини сучасної української бібліографії, увійшов в історію своєю класичною працею «Матеріали до краєзнавчої бібліографії України» (Київ, 1930), що охоплювала понад тисячу бібліографічних публікацій різних видів, інформацію про рецензії та покажчики» [7, с. 1-2].

Ю. Меженко й Ф. Максименко, мабуть, листувалися й раніше, але листи не збереглися. У всякому разі, відомо достеменно, що передвоєнний архів Ю. Меженка загинув*. Перший зі збережених листів Ф. Максименка до Ю. Меженка** датований 11 травня 1944 р., з подякою за надіслану йому «Библиографию русской библиографии» — перший том, який підготувала працівниця Публічної бібліотеки в Ленінграді у 1932–1942 і 1944–1956 рр. Міліца Сокурова (1895–1975). Ю. Меженко здійснив загальну редакцію книги і написав основну статтю, тобто був задіяний, без сумніву, у найбільший проект з репертуару російського друку. Цей лист фактично був рецензією на згаданий том***. У ньому, як і в цілому листуванні, є немало згадок про осіб – уродженців української землі, які у становленні російської бібліографії, зокрема на ранніх її етапах, брали провідну участь. Вони через історичні обставини змушені були працювати на імперську культуру. До таких осіб належав відомий історик і архівіст Микола Бантиш-Каменський (1737–1814), уродженець Ніжина. Згадуючи про підручник риторики Н. Ф. Бурга (Бургія)****, який підготував М. Бантиш-Каменський, Максименко писав: «На стр. 55 отн[осительно] работы Бантыша-Каменского указано, что «по некоторым сведениям такой же перечень был приложен и к изд[анию] 1779 г.»». Неужели в Ленинграде не было возможности пересмотреть все издания Бургия и дать точное категорическое указание (или и

* У січні 1958 р. Меженко писав Максименкові: «А документів у мене жодних нема, бо архів мій до 1935 р. весь загинув; його спалено в Харкові у мою відсутність» [70, арк. 68 зв.].

** Збереглося 78 листів Ю. Меженка і 66 листів Ф. Максименка.

*** Очевидно, сам Меженко попросив Максименка висловити свої зауваження щодо згаданої книги у лютому 1944 р. (лист не зберігся), оскільки ще тоді Максименко почав писати на нього відповідь. Чернетка листа разом з усім масивом листів Ю. Меженка до Ф. Максименка зберігається у приватному архіві історика Сергія Білокона в Києві. Цей архів Ф. Максименко заповів йому перед смертю.

**** «Ioh. Frider. Burgii — Elementa oratoria ex antiquis atque recentioribus facto praeceptorum delectu tironibus eloquentiae ab imis principiis ac fundamentis sensim ad difficiliora et summa iusto ordine manuducendis et prudenter instituendis accommodata antea quidem in usum gymnasiorum Vratislaviensium nunc vero iuventutis Rossicae revisa, aucta et emendata».

опись издания), вместо такого неопределенного?» [12, арк. 2 зв.]. До московського видання цієї книги 1776 р. М. Бантиш-Каменський додав «appendix II: de notitia librorum Rossicorum, systematice expositorum», тобто «опис російських книг, підданих систематиці». Цей опис є також у виданні Бургія 1779 р. Бібліограф і дослідник історії російської бібліографії Іоель Кобленц (1900–1983), уродженець латвійського міста Якобштадт (тепер — Єкабпілс), свого часу зауважив, що в третій чверті XVIII ст. в Росії не було жодної друкованої бібліографії загального характеру, окрім т. зв. «Камерного каталогу» Бібліотеки Академії наук — тоді єдиного джерела про російські друки до 1740-х років. У каталозі Бібліотеки Академії наук (тоді найбільшої державної книгозбірні) була записана лишень 391 назва книжок, виданих у Росії. А в «De notitia librorum Rossicorum» до 70-х рр. того ж століття Бантиш-Каменський включив удвічі більше позицій, а саме 828 книг, 54 карти і 40 статей. За підрахунками І. Кобленца, це було всього 17% від загальної кількості книг, виданих до того часу в Росії* [8, с. 178-179].

У зауваженні Ф. Максименка: «Имеются некоторые мелкие неточности в фактических данных: а) автором «Росписи» Смирдина** (№ 22) считается Анастасевич, а не Ф. Ф. Цветаев***» [12, арк. 3 зв.]

* Підручник Бурга з його бібліографічним додатком надзвичайно рідкісний і зберігся в кількох примірниках. Основна ж бібліографічна праця М. Бантиш-Каменського, т. зв. «портфелі» або «картони», досі повністю не опублікована і зберігається в Центральному державному архіві давніх актів у складі фондів колишнього Московського архіву Міністерства іноземних справ під № 182 (Фонд Бантиш-Каменського) [8, с. 179].

** Відомий петербурзький книготорговець і видавець **Олександр Смірдин** (1795–1857) від 1817 р. був головним прикажчиком у петербурзького книготорговця Василя Плавильщикова (1776–1823), який заповів Смірдину свою бібліотеку й товар. У 1832 р. став власником бібліотеки, друкарні й книжкового магазину. Заснував у Росії перші т. зв. «товсті» журнали «Библиотека для чтения» й «Сын отечества». При його книжковому магазині існувала платна бібліотека, для якої було складено друкований каталог «Роспись российским книгам для чтения из библиотеки А. Смирдина» (1828, з додатками).

*** **Цветаєв Федір Фролович** (1798–1859) — бібліофіл, бібліотекар книгозбірні В. Плавильщикова після переходу її до О. Ф. Смірдіна. Мав чудову пам'ять і знав майже всю тогочасну російську літературу з точки зору

згадується український і російський бібліограф, літератор, перекладач Василь Григорович Анастасевич (1775–1845), родом з Києва. Анастасевич навчався у Києво-Могилянській академії, дійшов до філософського класу. Подорожував Україною. Служив квартирмейстером у Києві та Полоцьку, був помічником начальника відділу польського та малоросійського права (1809–1816). Видавав часопис «Улей» (1811–1812), у якому надрукована його теоретична стаття «Про бібліографію». Ця розвідка започаткувала теорію бібліографії в Росії. Був автором щоденників, статей в часописі «Украинский вестник». Склав каталог «Роспись российским книгам для чтения... из библиотеки В. Плавильщикова» (1820). До «Росписи» від 1820 р. вийшло 9 «прибавлений». Опублікував матеріали з історії та етнографії України. Від 1926 р. працював цензором Головного цензурного комітету. Помер у Санкт-Петербурзі.

Довгі роки серед бібліографів тривала полеміка про ймовірного автора «Росписи». Не залишались осторонь і українські бібліографи. Переглядаючи рецензію Ф. Максименка на плановане друге видання книги Сокурової, Меженко запитував: «Ви кажете, що треба, розповідаючи про «Роспись» Смирдина, згадати за Цветаєва. Будь ласка, напишіть мені про це докладніше. Хто такий Цветаєв — я знаю і навіть минулої зими публічно полемізував з Брискманом*, який намагався розвінчати Анастасевича і висунути на перше місце Цветаєва. Брискман не знайшов переконливих аргументів, проте у Вас вони мають бути. Поділіться ними, будь ласка» [61, арк. 44-44 зв.].

Максименко не забарився з відповіддю: «Щодо Анастасевича й Цветаєва. Сам я цими справами не дуже то цікавився, а над ними

бібліографії, охоче ділився своїми знаннями з письменниками та вченими. Вважають, що він брав участь у складанні Смирдінської «Росписи».

* **Бріскман Михайло Аркадійович** (Мойсей Аронович, 1904–1975) — бібліограф, історик російської літератури. З 1931 р. працював у Державній публічній бібліотеці у Ленінграді. У серпні-листопаді 1941 р. за його та Ю. Меженка ініціативою розпочато формування колекції «Ленінград у Великій Вітчизняній війні». В березні-червні 1947 р. — заступник директора з наукової роботи бібліотеки. Був умовно засуджений через пожежу в костелі св. Катерини, де містилися фонди бібліотеки.

багато працював покійний Н. Н. Аблов*. В його роботі «Роспись книг» б[иблиоте]ки издателя пушкинской эпохи А. Ф. Смирдина» (сов[етская] б[иблиогр]афия, 1940, № 1 (18), стр. 59-77) він говорить (стр. 67), що «переиздание «Росписи» в 1828 г. было выполнено Смирдиным при помощи б[иблиоте]каря его б[иблиоте]ки Ф. Ф. Цветаева, как свидетельствуют авторитетные источники (Панаев, Мартынов). Аблов в 1941 р. працював над великою розвідкою про Анастасевича, де він взагалі давав великі застереження проти переоцінки значення Анастасевича в російській бібліографії. Зокрема, він категорично заперечував участь Анастасевича в складанні «Росписи» Смирдина (не Плавильщикова — там його робота безсумнівна). Про Анастасевича я з ним мав довгу розмову в 1940 р., й аргументи Аблова мене майже переконали. На жаль, я зараз не пам'ятаю їх всіх, а лише дещо: 1) [в] 1928 р. Анастасевич вже розійшовся з Смірдиним й не працював для нього. [Це Аблов говорив на підставі нібито якихсь архівних матеріалів та листів]**; 2) Методи опису й порядкування матеріалів в «Росписи» Смирдина значно різняться від плавильщиківської — більш прогресивні й раціональні, тоді як Анастасевич був лише «титолограф» німецької школи. 3) Євгеній Болховитинов*** в листах до Анастасевича (яких я у Львові не можу знайти й не читав)**** нібито подав цілу низку помилок в «Росписи» Плавильщикова, помилок дуже важливих, які Анастасевич ні в якому разі не міг би не виправити при перевиданні «Росписи» (особливо, якщо мати на увазі той великий авторитет, який Євгеній мав в очах Анастасевича) — а вони лишилися не виправленими. Це те, що я пам'ятаю. До речі — Сокурова статтю Аблова про «Роспись» знає, але чомусь цитує не в списку літератури, а лише в окремій примітці. — Чому це? Невже теж «дух часу»? В усякім разі я наведені аргументи

---

* **Аблов Микола Миколайович** (1882–1942) — російський книгознавець, бібліограф, бібліотечний діяч. Автор перших радянських практичних інструкцій каталогізації і застосування десяткової класифікації в бібліотеках.

** Квадратні дужки адресанта.

*** **Болховитінов Євгеній** (Болховитінов Євфимій Олексійович, 1767–1837) — київський митрополит (з 1822 р.). Історик, бібліограф, археолог.

**** Йдеться про видання: *Неустроев А.* Письма митрополита Евгения к В. Г. Анастасевичу // *Древняя и новая Россия.* 1880. Т. 18.

вважаю не за переконуючі, але за такі, що дають підставу з певною увагою прислухатися до голосів на користь Цвєтаєва» [30, арк. 10-11].

Меженко не погоджувався з ним. Проти наведених аргументів, які дали підстави сумніватися у словах Аблова, свідчили деякі риси його характеру: «Що до Цвєтаєва, то я гадаю, що Аблов трохи перестарався. Знайдені архівні матеріали і аналіз роботи все ж таки свідчать за Анастасевича. Чи знали Ви Аблова особисто? Я знав і то досить добре. Він любив вражати і не дуже обмежував себе в засобах, аби вийшло щось таке несподіване, а іноді просто парадоксальне. Так і з Цвєтаєвим. Я пригадую, як на одному вечорі у Б. С. Боднарського, коли було чимало бібліографів, Аблов своїми розмовами просто іритував всіх і якби не тактовність Боднарського, то був би великий гармидер. І все через любов Аблова до незвичайного» [62, арк. 48-49].

Максименко, згадуючи про Аблова, писав: «Попутно з Анастасевичем він збирав матеріали про його стосунки з польськими бібліографами, зокрема з Ялковським. На його бажання я зробив був фотокопію «Порядка б[ібліоте]ки Кременец[кого] лицєа», автограф якого зберігався в Б[ібліоте]ці АН, й надіслав йому 18 червня 1941 р., а 23 червня Аблов попав туди, де й скінчив своє життя, напевне не одержавши фото. Сумна доля була й рукописів Ялковського — курса бібліографії (більш 1000 сторінок), який переховувався в Ossolineumi — в 1939 р. по (через) МБА він був надісланий до Варшавської б[ібліоте]ки Народової й загинув разом з цією бібліотекою»* [31, арк. 16 зв.-17].

Період зародження теоретичних уявлень про бібліографію припадає на першу половину ХІХ ст. Павло Осипович Ялковський (1781–1845), один з перших бібліографів на українській землі, працював бібліотекарем і викладачем французької мови в Крем'янецькому лицєі (1809–1832), читав курс бібліології (книгознавства), одним з розділів якої була бібліографія [81, с. 18-19]. Після закриття лицєю Ялковський став першим бібліотекарем Київського університету (1833–1845). Помер у Києві. Як припускав І. Корнейчик, саме ознайомлення В. Анастасевича (у 1810 р.) з викладанням бібліографії у Крем'янецькому лицєі спонукало його до написання статті «О библиографии» (1811 р.) [9, с. 66-67].

* Очевидно, йдеться про «Elementarny kurs bibliografii dla uczniów Liceum Wołyńskiego».

У жовтні 1955 р. Ф. Максименко знову повернувся до проблеми авторства «Росписи» Смирдина: «В попередніх листах Ви якось питали про Цветаева, як автора «Росписи» Смирдина. Днями мені попалася робота М. А. Садової* «Библиографические разыскания при выполнении читательских требований» Л[енинград], 1955, певне Вам добре знайома. (Робота, до речі, дуже цікава. Шкода що не видана великим тиражем). В ній є дуже характерний один приклад (Пример 100-й, стр. 113–114). В «Росписи» Смирдина під № 2477 описана без позначення автора книжка: Сведения о добывании 36 гранитных колонн, назначенных для портиков Исаакиевского собора. Перевел В. Анастасевич. СПб., 1820. Садова [скл]адними міркуваннями доводить, що автором був Монферран; а в «Росписи» Плавильщикова, складеній напевне Анастасевичем, цей автор вказаний (Прибавление, СПб., 1821, № 7080, стр. 525). Якщо автор обох «Росписей» той саме Анастасевич, чому в «Росписи» Смирдина він перепустив прізвище Автора, яке подав в росписи Плавильщикова? В листі Євгена Болховітинова позначено багато дрібниць з росписи Плавильщикова, які треба було б обов'язково виправити в новому виданні, й які лишилися не виправленими, що й дало Аблову підставу не вважати Анастасевича за автора смирдинського роспису» [32, арк. 6 зв.-7 зв.]

Меженко залишився при своїй думці: «Щодо дискусії про авторство Анастасевича, то у мене сумнівів жодних нема. Помилка нічого не означає і свідчить лише про те, що карточки писав не сам Анастасевич, і, що коректу він читав не дуже уважно. А помилки можуть бути які завгодно. Хто з бібліографів не помилявся? Навіть Ульяновський грішив. Вашу думку про книжку Садової я переказав авторці. Їй було приємно» [66, арк. 57 зв.]

Прізвище книгознавця й бібліографа Богдана Степановича Боднарського (1874–1968) у листах Меженка згадано не раз. Він був родом з містечка Радзивилова (тепер — Радивилів Рівненської обл.) і рідним братом відомого географа Митрофана Боднарського (1870–1953). Сам вважав себе галичанином, оскільки його батько походив

---

* Садова Марія Олександрівна (1888, Петербург — 1968, Ленінград) — бібліограф. Працювала в Публічній Бібліотеці у 1917–1962 рр.

з Львівщини [83, с. 122]. Закінчив юридичний факультет Московського університету (1910), Археологічний інститут (1910). З 1909 р. — член, потім секретар (від 1910), а в 1920–1929 рр. — голова Російського бібліографічного товариства при Московському університеті. У 1919 р. в Брюсселі представляв товариство на Міжнародному бібліографічному конгресі, де виступив з доповіддю «Распространение библиографической десятичной классификации в России». Один з організаторів і перший директор Російської центральної (Всесоюзної) книжкової палати (1920–1921). Редактор першого російського бібліографічного журналу — «Библиографические известия» (1913–1929). У 1921–1920 рр. — директор Російського бібліографічного інституту. Співпрацював з Українським науковим інститутом книгознавства (УНІК), автор статті «Академічні бібліотеки та десятична система класифікації» в його друкованому органі «Бібліологічні вісті» (1925. № ½. С. 72-74). Велику кількість україніки зареєстровано в його основній праці «Библиография русской библиографии», де опубліковано огляд бібліографічних видань за 1913–1925 рр. (Т. 1-3, 1918, 1923, 1926) і 1929 р. (Т. 4, 1930). За своє життя він зібрав велику бібліотеку, в якій було багато рідкісних та унікальних видань. Книгознавча бібліотека і його архів (понад 2000 од. зб.) зберігаються в Російській державній бібліотеці у Москві.

Навесні 1949 р. Меженко писав: «Одержав якое то листа від Боднарського. Він з тривогою пише про те, що Ви мовчите і запитує, чи бува Ви живі. Я заспокоїв його, написавши, що Ви пишете листи як поет — коли є натхнення. А що зараз життя має трохи прози багато, то й натхнення до Вас приходять не часто. Чи правду я написав? А Ви старого не забувайте. Це все ж таки «патріарх» серед бібліографів» [54, арк. 13 зв.]. Через рік знову інформував Максименка: «Цими днями до Ленінграда приїхав на два тижні з Москви Б. С. Боднарський. Він має керувати практикою студентів Молотовського інститута. Хоч йому зараз 76 років, але він досить бадьорий, жвавий і рухливий. От як зберігає бібліографічна професія людей. Може, тут треба шукати відкриття законів про продовження життя. Вчора він був у мене і згадував за Вас дуже тепло, хоч і висловлював здивування, що Ви дуже рідко до нього пишете» [58, арк. 25 зв.-26].

У листі Ф. Максименка з першої половини липня 1945 р. згадано Володимира Івановича Барвінка (1879–1943): «Серед паперів В. І. Барвінка, який був членом Комітету АН по опису стародруків на Україні, зберіглися Картки на книжки, що складено членами цієї Комісії. Гадаючи, що вони можуть мати якусь цінність для того, хто може коли небудь буде вивчати стародруки, я забрав їх для передачі до б[ібліоте]ки АН, де вони може більш будуть придатні, ніж де інде» [13, арк. 6]. Історик, бібліограф, письменник, візантолог, археолог В. Барвінок непогано малював, мав чудову бібліотеку, окремі книжки з якої були у Ф. Максименка, а також каталог. У 1918 р. сприяв комплектуванню фондів новоствореної Національної бібліотеки Української Держави. Наприкінці серпня 1924 р. при Археографічній Комісії ВУАН (яку очолював М. Грушевський) було створено Комітет з опису видань, надрукованих на території етнографічної України в XVI–XVIII ст. Головою комітету обрано відомого літературознавця, книгознавця і педагога Сергія Маслова (1880–1957), секретарем — В. Барвінка. В. Барвінок також працював в УНІКу (результатом його праці став «Загальний огляд стародруків київських бібліотек», Київ, 1924); описував польські й латинські стародруки в бібліотеках та архівах Москви і Петербурга.

Цікавила Ф. Максименка праця Меженка над бібліографією Києва, яка навесні 1947 р. вже була готова до друку: «В якому стані справа з бібліографією Києва? Чи є якісь зміни щодо неї? Чи не можна було би ознайомитися з рецензіями на неї, якщо вони вже одержані?» [14, арк. 2]. Проте Меженко так і не наважився подати її до друку: «Бібліографія Києва закінчена і готова до друку. Реце[нзії] Гуслистого* і Ястребова** цілком позитивні. Але я не наважу[юсь] давати до друку, бо попікся на молоці, то

* **Гуслистий Кость Григорович** (1902–1973) — історик України середніх віків, етнограф, член-кор. АН УРСР (1969). Один з основних авторів першого тому двотомної праці «Історія Української РСР» (1953, 1955, 1967, 1969). Керував підготовкою колективної монографії «Українці» (у скороченому вигляді опублікована в першому томі «Народы европейской части СССР» серії «Народы мира», Москва, 1964). Член редколегії УРЕ.

** **Ястребов Федір Олександрович** (1903–1973) — український історик. Співробітник ВУАН. Досліджував соціально-політичні рухи в Україні.

й на воду дмухаю. Звичайно я не маю наміра ховати такого цінного рукоп[иса] в шуфляду, але гадаю що треба трохи заждати, щоб не склалося вражіння, що «не усвідомивши» помилки, я їх пробую просувати в зміненому вигляді, але не виправленими по суті», — відповів він Максименкові [49]. Ф. Максименко на це зауважив, що «в попередньому плані» він і не сподівається бачити «злополучного «Києва» і що він дуже хотів би ознайомитися з рецензіями Гуслистого і Ястребова «на Київ» і яким способом він би міг їх одержати. Цікава згадка і про репертуар української книги 1798–1914 рр., над яким у київській академічній бібліотеці працювали під керівництвом Ю. Меженка, а у львівській філії — під керівництвом ще зовсім юного тоді, а в майбутньому відомого історика, археографа, сходознавця, громадського діяча Ярослава Дашкевича (1926–2010): «[...] мені здається, що й Ваш репертуар Укр[аїнської] книги 1798–1914 р., якщо й буде закінчений Вами, то надрукують його вже внуки Ярослава Ром[ановича] Дашкевича, якраз саме до двохсотліття Енеїди в 1998 році»* [15, арк. 5 зв.].

У цьому ж листі (від 9 травня 1947 р.) Ф. Максименко знаючи, якого морального тиску зазнає Меженко на посаді директора Бібліотеки АН УРСР**, давав йому дещо кон'юнктурну пораду «звернути належну увагу на ультрасучасну тематику в роботі б[ібліоте]ки АН й зокрема швидкими темпами видати Біо-бібліограф[афічного] словника депутатів Верх[овної] Ради УРСР, як 1-й том

---

* Перший том «Репертуару української книги, 1798–1916: Матеріали до бібліографії» вийшов у 1995 р., останній, дев'ятий — у 2005 р. Видання підготував відділ наукової бібліографії Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України.

** Переслідування Ю. Меженка відбувалося під час репресій проти діячів української культури. У вересні 1946 р. Президія АН УРСР ухвалила рішення про ліквідацію відділів гуманітарних інститутів у Львові. 26 жовтня вийшла постанова Ради Міністрів УРСР про ліквідацію відділів інститутів української літератури, історії України й економіки АН УРСР, а 1 грудня — постанова про переведення науковців зі Львова до Києва. У березні 1947 р. М. Хрущова змістили з посади першого секретаря ЦК КПУ. З березня до грудня 1947 р. його місце займав Лазар Каганович. Було звільнено з роботи, а також заарештовано й ув'язнено багатьох працівників культурних установ.

Українського «Who's who» — тут вже й причіпок було б найменше, а ефект видання був би якраз найбільшим» [15, арк. 5 зв.-б]. Дуже цікава згадка у листі про Мирона Кордубу: «5 травня поховали проф. М. М. Кордубу. Як певне Ви знаєте, він працював над бібліографією історії України, зібравши силу матеріалу (Він казав мені, що у його вже вдвічі більше, ніж у Фінкеля*, тобто більше 60.000 позицій, але роботу вважав ще далекою до кінця). Добре було б, щоб б[ібліоте]ка АН подбала про долю його спадщини й вжила заходів до збереження й закінчення бібліографії» [15, арк. 7-7 зв.]. Відомий історик, літератор і літературознавець Мирон Михайлович Кордуба (1876–1947) є автором історіографічно-бібліографічної розвідки «Радянська українська історична література. Огляд за 1917–1931 рр.», надрукованої французькою мовою у «Bulletin d'information des sciences Historiques en Europe Orientale (Варшава, 1937–1938, Т. 8-9). Зібрав величезну бібліографічну картотеку з історії України (73 000 карток), частину опубліковано під назвою «Бібліографія історії українсько-польських відносин: суспільно-політичні та економічні процеси. За матеріалами картотеки Мирона Кордуби» (Львів, 2009).

Відповіді Ю. Меженка 28 травня були лаконічними: «[...] Видати Біо-бібліограф[ічний] словник депутатів я пробував, але [мені] було сказано, що це не дуже потрібно», «[...] Рецензія Гуслистого і Ястребова зараз знаходиться у відділі сус[піль]них наук АН і я зможу надіслати Вам копії трохи пізні[ше.]**», «[...] Дуже шкодую, що Кордуба не закінчив свою бібліографічну п[рацю.]***» [50, арк. б].

Заслуговує на увагу повідомлення (у листі від 9 червня 1947 р.) Ф. Максименка про відому російську дослідницю стародруків

* **Фінкель Людвік Міхал Емануель** (1858–1930) — польський історик, бібліограф. Від 1885 р. викладав новітню історію у Вищій сільсько-господарській школі в Дублянах. Керівник кафедри австрійської історії Львівського університету (1892–1918). У 1894 р. у співавторстві з С. Стажинським видав історію Львівського університету, де обґрунтовується польська концепція заснування університету у Львові (як колишньої єзуїтської академії) та ігнорується роль українців у його початках і розвитку. Результатом роботи наукового семінару, який він очолював, була багатотомна бібліографія польської історії.

** Тут текст листа пошкоджено.

*** Лист пошкоджено.

Антоніну Зьорнову (1883–1964), яка у своєму дослідженні «Начало книгопечатания в Москве и на Украине» (Москва, 1947) часто покликається на фундаментальне, з широкою бібліографією, дослідження забороненого тоді в Україні мовознавця і церковного діяча Івана Огієнка (1882–1972) «Історія українського друкарства» (Львів, 1925): «Днями одержав книжку Зернової про початки друкарства в Москві й на Україні, й прийшов в жах. По перше — цілі розділи написано на підставі Огієнка, й автор без усякого сорому цитує його під рядками. По друге — з класиків марксизму-ленінізму лише двічі згадано самісінького Леніна — гос[ударственная] ордена Леніна б[иблиоте]ка СССР ім. Леніна й тільки. Невже ніхто не кричатиме «гвалт»? Де Довгані*, Завальні** й їх нащадки? Какою бы шум вы все здесь подняли б друзья, когда бы это сделал я? Проте книга дуже гарна, й боюся, що накличу ще на неї біду» [16, арк. 8-8 зв.]

«Чи маєте Ви рецензію Яшека на бібліографію творів Шевченка В. Дорошенка? Якщо ні – можу надіслати?», — запитував він Меженка [16, арк. 9]. Бібліограф Микола Федорович Яшек (1883–1966), родом з с. Панютине на Харківщині і випускник Харківського університету (1909), працював бібліографом у наукових закладах Харкова, зокрема в середині 1920-х рр. — у кабінеті бібліографії науково-дослідного Інституту літературознавства ім. Т. Шевченка в Харкові разом з М. А. Плеваком. Подавав за завданням журналу «Книгар» бібліографічні огляди в розділ «Бібліографія рецензій» (1917–1920). Автор бібліографічного покажчика

---

* **Довгань Кость Андрійович** (1902 (за ін. даними 1892)–1937) — літературознавець, критик, бібліограф. Аспірант Ю. Меженка й один з його «найактивніших погромників». Автор статті, скерованої проти Ю. Меженка: *Довгань К.* Класова боротьба на книгознавчо-бібліографічному фронті // Критика. 1931. № 7-8. На початку листопада 1936 р. заарештований і 13 липня 1937 р. розстріляний.

** **Завальний Максим Кіндратович** (1903–?) — науковий співробітник УНІКу, заступник директора інституту (1931–1935). В серпні 1933 р. підписав наказ про звільнення 39 співробітників Всенародної бібліотеки України. Один з погромників роботи УНІКу. Заарештований в кінці квітня 1936 р., засуджений до 10 років виправно-трудових робіт з позбавленням прав на три роки.

«Т. Шевченко: матеріали до бібліографії за роки 1903–1921» (Харків, 1921); спільно з А. Лейтесом — двотомної історико-бібліографічної праці «Десять років української літератури. 1917–1927» (Київ, 1928); крім того, спільно з Ю. Меженком упорядкував бібліографію українських перекладів з іноземних мов*. Дослідниця української біографістики Світлана Ляшко вважає біобібліографічний покажчик А. Лейтеса і М. Яшека, «унікальним для свого часу явищем в українській довідковій справі», важливим і в наш час [79, с. 393].

Видатним бібліографом був літературознавець і літературний критик Володимир Вікторович Дорошенко (1879–1963), який походив з козацько-гетьманського роду, хоча й народився в Петербурзі у змосковщеній сім'ї військового лікаря. З 1909 р. — у Львові, працював у бібліотеці НТШ, був його дійсним членом, очолював Бібліографічне бюро при НТШ. Склав картотеку української книги за 1911–1913 рр. З 1913 р. — Голова Бібліографічної комісії НТШ. У 1914–1916 рр. — у Відні, співзасновник і член СВУ. У 1916 р. повернувся до Львова, керував бібліотекою НТШ до 1918 р. У 1919 р. прибув до Києва з дипломатичною місією до гетьмана Скоропадського. У Києві, працював у бібліотеці УАН як управитель канцелярії незмінного секретаря АН Агатангела Кримського, але невдовзі повернувся до Львова, де продовжив роботу в бібліотеці НТШ; у 1937–1944 рр. за польської, московської та німецької окупацій — її фактичний директор. У 1940 р., за більшовиків, — заступник директора Львівської філії Бібліотеки АН УРСР Якова Зайкіна. Від квітня 1944 р. — в еміграції. Автор статей з українознавства, політики, праць про НТШ та його бібліотеку, бібліографічних покажчиків, серед яких — два випуски бібліографічного покажчика творів І. Франка (1918, 1930), а також праця «Покажчик видань Шевченкових творів та спис бібліографічних праць про Шевченка», що вийшла як 16-й том повного зібрання творів Т. Шевченка у Варшаві в 1939 р. та окремим виданням у Львові в 1938 і 1939 рр. Помер в еміграції у Філадельфії (США).

---

* *Меженко Ю., Яшек М.* Чужомовне письменство в українських перекладах // Життя й революція. 1929. № 4. С. 191-202; № 5. С. 163-174; № 6. С. 147-158; № 7/8. С. 232-255.

1947 рік був особливо важким для Ю. Меженка. Під натиском переслідувань та за станом здоров'я, потерпаючи від цькувань* і перенісши у грудні 1947 р. інфаркт [82, с. 162], він вирішив покинути Україну. На листи Максименка від 9 червня і 27 вересня 1947 р. Меженко відповів 1 жовтня, повідомляючи, що вже пакує свою бібліотеку і найближчими днями вирушає до Москви [51]. Офіційно Меженко звільнився лише 1 лютого 1948 р. і 5 лютого виїхав не до Москви, а до Ленінграда, де проживали родичі його дружини.

Про маловідомого бібліографа й літературознавця Миколу Антоновича Плевака (1890–1941)** йдеться у листі Ю. Меженка від 25 грудня 1948 р.***: «Я дякую Вам особливо за гранки бібліографії Плевачиної. У мене були перші гранки, Ви надіслали продовження, але я гадаю, що там має бути ще одна остання гранка, бо уривається на самому початку «бібліографії бібліографій». Мабуть десь і колись пощастить мені і це здобути» [52, арк. 9]. Йдеться тут, очевидно, про гранки його огляду літератури про Т. Шевченка «Шевченко й критика» (Харків, 1924). На що Максименко відповів: «Що до кінця плевачиної б[ібліогра]фії я дуже сумніваюся, щоби пощастило було знайти її кінець: те, що я надіслав, я розшукав в листопаді у Плевачихи серед ріжного мотлоху — щастя, що хоч ті частини, що зараз у вас зберіглися». Далі Максименко поінформував Меженка про українські бібліотечні й бібліографічні справи: «В листопаді й грудні я був у Києві на всеукраїнській бібліотечній нараді. Народу було багато, а толку, на мій погляд, мало. З питань бібліографічних була доповідь про

---

* 4 квітня 1947 р. на засіданні Президіуму АН УРСР було вказано на буржуазно-націоналістичний характер концепції Ю. Меженка, що проявився у «Науковому збірнику Бібліотеки АН УРСР», тому збірник заборонили [82, с. 161].

** М. Плевако був рідним братом члена Української Центральної Ради Петра Плевака й економіста і дитячого письменника Олександра Плевака. Автор фундаментальної «Хрестоматії нової української літератури» у двох томах зі зразковим бібліографічним апаратом, яка у 1926–1928 рр. витримала п'ять видань.

*** Ю. Меженко тоді працював науковим співробітником кафедри історії техніки Ленінградського політехнічного інституту.

рекомендаційну б[ібліогра]фію* Золотоверхого**, — переспіви Олишевських*** мотивів. Здається, що доповідь цю складала О. С. Ровнер****. Після закінчення наради в б[ібліоте]ці АН (тепер «Держ[авна] публ[ічна] б[ібліоте]ка УРСР») відбулася інша, влаштована Бібл[іотечним] Управлінням (Комський^{5*}, Керекез^{6*}) в справі

* Ще з 1930-х років комуністичні партійні органи СРСР націлювали бібліографічну роботу передусім на розвиток рекомендаційної бібліографії, часто на шкоду розвитку бібліографії ретроспективної. Після смерті Й. Сталіна, в середині 1950-х років, ситуація поступово почала змінюватися, про що свідчить таке повідомлення Ю. Меженка Ф. Максименкові: «В московському будинку вчених була доповідь про видавничі плани Книжкової Палати з дискусією, в якій взяв участь Кобленц і надзвичайно гостро виступив проти беззастережних прихильників рекомендованої бібліографії, назвавши їх поведінку за останні роки ідеологічною диверсією. Взагалі він наговорив «рекомендаційникам» багато прикrostів. Все це дуже цікаво і напевно не залишиться без наслідків, але хто візьме гору, ще не вгадати» [64, арк. 54 зв.].

** **Золотоверхий Іван Демидович** (1905–1978) — директор Державної публічної бібліотеки АН УРСР у 1948–1951 рр.

*** **Олишев (Олішев) Василь Григорович** (1904–1982) — бібліограф. У 1943–1953 рр. — директор Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна (тепер — Російська державна бібліотека). Проректор Московського інституту культури та науковий співробітник інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС (1954–1958).

**** **Ровнер Олена Самійлівна** (Етна Шулімівна, 1906 — після 1960) — бібліограф. Завідувач Бібліографічного відділу Бібліотеки АН УРСР (до 1949 р.). Співавтор (разом з Шеліховою Н. М.) «Бібліографії української і російської бібліографії по історії Української РСР, 1956–1965 рр.» (Київ, 1966, II, 128 арк.), виданої на ротаторі. 6 вересня 1945 р. керівництво БАН УРСР відрядило її до Звенигородки для перегляду архіву й бібліотеки Агатангела Кримського. Див.: Історія української бібліотечної справи / авт.-уклад. Л. В. Гарбар. Київ, 2017. С. 384.

5* **Комський Семен Абрамович** (1901–1978) — бібліотекар, педагог. Закінчив аспірантуру УНІКу. Від 1923 р. працював у київських бібліотеках.

6* **Керекез Яків Микитович** (1900–1959) з початку 1920-х рр. працював у Київській міській публічній бібліотеці, 1927 р. закінчив Київський інститут народної освіти. Інспектор бібліотек Київської окружної народної освіти. У 1930 р. зарахований до аспірантури УНІКу, після закінчення якої працював в інституті на посаді старшого наукового працівника.

планування бібліотечної роботи на Україні — (йшлося про) малося на увазі рекомендаційну б[ібліогра]фію б[ібліоте]к мережі К[омі-те]та в справах культ[урно-]осв[ітніх] установ. Про бібл[іографічні] роботи всіх інших б[ібліоте]к збирає інформацію Кн[ижкова] палата (Фельдштейн*) й в лютому має випустити Зведений план всіх робіт по Україні. На нараді була маленька виставка, де між інш[им] Харківський бібліот[ечний] Ін[ститу]т демонстрував рукопис тому своїх праць, що зараз має йти до друку. Там є стаття Фельдштейна з історії організації державної реєстрації й обов'язкового примірника на Україні; достається особливо В. В. Шпілевич** за те, що вона в своїй статті в «Методол[огічному] Збірнику» робить спробу почати цю історію з 1917 року («теорія єдиного культурного процесу»!) тобто з часів дорадянських. Достається

Працював на середніх посадах у Наркомосвіти УРСР. Після Другої світової війни завідував науково-методичним відділом бібліотекознавства і бібліографії при Державній республіканській бібліотеці ім. КПРС.

* **Фельдштейн Мусій (Мойсей) Маркович** — директор Книжкової палати УСРР. У 1935–1950 рр. очолював кафедру бібліографознавства в Українському бібліотечному інституті в Харкові (з 1939 р. — Харківський державний бібліотечний інститут). Від 1955 р. працював в Обласній бібліотеці ім. М. В. Гоголя в Караганді (Казахстан).

** **Шпілевич Віра Володимирівна** (1888(?)–1979) — український бібліограф, бібліотекознавець, шевченкознавець. У 1921–1922 рр. — співробітниця Головної Книжної Палати (засн. у 1919 р.) та Українського наукового інституту книгознавства (УНІКу, засн. у листопаді 1922 р.), де працювала у бібліографічній комісії. Її покажчики української літератури стали основою української науково-допоміжної бібліографії (завершила їх під керівництвом Ю. Меженка): Українське красне письменство 1928 року // Життя й революція. 1929. Кн. 9. С. 185-189; кн. 10. С. 195-199; кн. 11. С. 174-191; кн. 12. С. 175-192; Бібліографія української літератури та літературознавства за 1929 рік. Харків; Київ: ДВУ, 1930. 299 с. (Труди Інституту книгознавства; т. 3). У 1944–1949 рр. працювала в Будинку-музеї Т. Шевченка в Києві на посадах бібліографа, наукового співробітника, завідувача бібліотеки, у 1949–1959 рр. — бібліограф в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР (тепер — Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України), де збирала й упорядковувала матеріали до галузевих бібліографій.

попутно й проекту б[ібліогра]фії укр[аїнської] книжки 1798–191[4 р.] (Вашому), побудованому на принципі мовному (а не територіальному) й через це узгляднюючому* й «націонал-фашистську» (!) л[ітерату]ру, л[ітерату]ру укр[аїнською] мовою Канади, США й т. інш. Книжна палата має випустити «Літопис» за 1941–1945 рр. — цікаво, чи вона «за принципом територіальним» включить теж й «продукцію всіма мовами УРСР» періоду 1941–[19]43 [рр.], коли вся УРСР була окупована німцями? Зараз Палата друкує б[ібліогра]фію журналів УРСР 1918–1946 рр. й вже оголосила передплату. Бібліотечно-бібліографічна л[ітерату]ра УРСР останніх часів Вам певне відома: до наради б[ібліоте]ка АН мала випустити довідник «Б[ібліоте]ки УРСР», складений Плеським й Прайсманом**, але його спіткала доля «Наукового Збірника», — хоча обов'язкові примірники вже було розіслано. До З'їзду Рад[янських] письменників України Ін[ститу]т л[ітерату]ри випустив, за авторством Хінкулова*** «Словник укр[аїнської] л[ітерату]ри». т. 2-й. ч. 1. — письменники рад[янської] України. Видання (певне Ви маєте його?) дуже гарно оформлене — чудовий папір, червона перкалева оправка — взагалі справжній «гроб поваплений», на зовні прекрасний, а «внутрі исполнений всякой мерзости» — це звичайно не в відношенні щодо об'єктів словника, а щодо якості хінкуловського рукоделія. Цікаво було би знати Вашу думку про нього? [...] З «Кн[ижной] летописи» я

---

* Тобто такому, який враховує.

** **Прайсман Яків Наумович** (1897 — після 1972) — бібліотекознавець. Завідувач Кабінету бібліотекознавства (1946–1950), головний бібліотекар відділу стародруків БАН УРСР (від серпня 1948 — Державної публічної бібліотеки УРСР). Автор довідника «Бібліотека Академії наук УРСР (Київ, 1946, 47 с.), член редколегії «Журналу Бібліотеки Академії Наук УРСР» під редакцією Ю. Меженка (1946–1947).

*** **Хінкулов Леонід Федорович** (1912–1986) — літературознавець, критик, перекладач. Доктор філологічних наук, професор. Член Спілки письменників України (від 1944 р.). Автор розвідок: «Тарас Шевченко» (1960), «Тарас Шевченко і його сучасники» (1962), «Тарас Григорьевич Шевченко» (1957), «Горький и Украина» (1961), «Т. Г. Шевченко в воспоминаниях современников» (1969), «Литературные маршруты. Экскурсии по Киеву» (1969) та ін.

довідався що публ[ічна] б[ібліоте]ка видала б[ібліогра]фію В. В. Данилевського. Чи не можна було би її дістати? — Я боюся, що звичайним шляхом її не роздобудеш, бо тираж всього 300 прим[ірників]* [17, арк. 1 зв.-4].

Викликає інтерес і повідомлення Максименка про долю сина відомого бібліографа Олександра Лазаревського. «14 січня помер бібліограф «по неволе» нашої б[ібліоте]ки, — відомий Вам Гліб Ол[ександрович] Лазаревський. У нас він працював 4 год. за 340 карб. — й це все, що він взагалі заробляв у Львові. Жив з дружиною в жахливих умовах — не знайшлося білизни, щоб одягти на нього в труну. Після смерти несподівано заклопотались наші Високі органи — райрада й вище; — Міськрада прийняла похорон на свій рахунок, (тобто дала труну, катафалк та могилу на цвинтарі). Приїхав його син з Києва — інженер, теж досить нужденний. Після Лазаревського залишилася велика робота «Т. Шевченко й російська культура», яку він даремно пробував пристроїти в укр[аїнські] та російські видавництва, — й фрагменти другої роботи «Шевченко в житті» (щось на зразок Вересаєвських «Пушкин в житті», «Гоголь в житті»). Початок її, здається, навіть був надрукований в “Укр[аїнській] Літературі”» [17, арк. 5 зв.-6 зв.].

Цікава постать історика техніки, письменника, книгознавця, професора, академіка АН УРСР (з 1948 р.) Віктора Васильовича Данилевського (1898–1960). 1923 р. він закінчив Харківський технологічний інститут, працював на заводах у Харкові. Від 1928 р. — професор, завідувач кафедри історії техніки Харківського політехнічного інституту. Від 1931 р. змушений працювати у Ленінграді. З 1936 р. — викладач, професор кафедри електротехніки Ленінградського політехнічного інституту. У 1949–1954 рр. — голова, потім член Комісії історії техніки АН УРСР. Автор праці «Російська техніка» (Київ-Львів, 1948). Лауреат Сталінських премій у 1942 і 1948 рр. Автор праць з історії російської і радянської техніки. Основна його праця — «Русская техническая литература первой четверти XVIII века» (1954). Вважав, що систематизувати технічну літературу треба за галузевим принципом.

* «Одержав Вашого листа з бібліографією Данилевського – велике спасібі за неї. Наша бібліотека її не має», — подякував Максименко Меженкові 18 квітня 1949 р. [19, арк. 9].

У книзі «Русская техника» (1947) основну увагу приділив історії техніки книгодрукування в Росії. Працював над монографією про друкаря Івана Федоровича (Федорова), але не встиг її завершити. Від 1929 р. організував декілька археологічних експедицій з дослідження різних інженерно-технічних споруд. Його книгозбірня майже повністю потрапила до Наукової бібліотеки Санкт-Петербурзького філіалу Історії природознавства і техніки Російської академії наук. Листування свідчить про тісні контакти та співпрацю В. Данилевського з Ю. Меженком. Саме Данилевський влаштував Ю. Меженка у 1949 р. в Політехнічний інститут на кафедрі історії техніки старшим науковим співробітником. Через два місяці його несподівано перевели на посаду молодшого наукового співробітника [82, с. 185-186]. Вочевидь, формальною причиною стало те, що Меженко не мав наукового ступеня*.

Майже через місяць (12 лютого 1949 р.) надійшла відповідь від Меженка: «Про нараду бібліотечну читав те, що було в Київських газетах (мені надіслали вирізки) і не захопився нею. Там серед доповідачів не один був Дурноверхий, а через те і пуття з того не було. Я Фельдштейна трохи знаю. Він нахаба з роду з віку, бо таким він народився і все що він пише — це галаслива демагогія. Тим часом до нього ще не придивилися, а він же є ніщо інше, як Стебун** в мініатурі. Стебун все ж таки розумніший. Я з його біографії знаю кумедну подробицю. Він часто хворіє на шлунок і страшенно завжди «переживає» цю свою недугу. Хінкуловську роботу маю. Повинен визнати, що в історії української бібліографії, не багатой на шедеври, ця книжка відзначається своїм паскудством. І хто його консультував? Маю відомості, що в Москві збираються її розкритикувати і дуже радію з того. Як таки можна

---

* 24 січня 1951 р. Меженка звільнили у зв'язку з закриттям кафедри історії техніки, оскільки органи, які керували наукою в державі, вважали, що наука має обслуговувати промисловість і сільське господарство, а займатися історією науки неактуально. Опинившись «на вулиці» майже без засобів, виконував тимчасові замовлення, читав факультативний курс «Бібліографія» у Ленінградському бібліотечному інституті ім. Н.К. Крупської. У 1952 р. вийшов на пенсію [82, с. 190-191].

** **Стебун Ілля Ісакович** (справжнє прізвище *Кацнельсон*, 1911–2005) — літературознавець і критик. Відомий своєю антиукраїнською діяльністю.

таке друкувати! Звичайно і Білецький* теж в цьому винен. Знаю, що Київські бібліографи обурені з цієї бібліографії і знаю, що читачи теж лаються, коли їм дають цю книгу» [53, арк. 10 зв.-11]. Хінкулова на офіційному рівні вже звинувачували у космополітизмі, на що Максименко знову відгукнувся: «За цей час, що я не писав Вам, сталися досить цікаві події на фронті української літературної критики: Стебуни виявилися Кацнельсонами й стали писатися з малої літери й у Множині. Певне Ви про все це знаєте з «літературної газети» української. На всякий випадок, як вклею до Вашого примірника Хінкуловського словника, надсилаю вирізку з «Рад[янської] України» від 26 березня. З неї Ви можете довідатися, що Хінкулов — «пройдисвіт», «Зухвалий космополіт-антипатріот», «Критична шавка», «Провокатор», «Хамелеон», «двурушник», «космополітична нечисть», «космополітичний виродок» і т[ак]е інш[е]. Хоч такі речі в авторитетному органі радянської преси читати надзвичайно приємно («русскому человеку злорадство свойственно», за словами Пушкіна), проте, звичайно, це ще не критика словника. Дуже добре було би, щоб та Критика про яку Ви писали, що Вона готується у Москві (чи не Н. И. Мацуев?)*, не запізнилася. Хоча тепер можна гадати, що і в Києві знайдуться бажаючі «покритувати» цей словник

---

* Йдеться про **Білецького Олександра Івановича** (1884–1961) — українського літературознавця, заслуженого діяча науки УРСР, академіка АН УРСР, який був редактором цього словника.

** **Мацуєв Микола Іванович** (1894–1975) — бібліограф, випускник Чернігівської гімназії (однокласник Ю. Меженка). Навчався у Київському і Петербурзькому університетах (закінчив 1917 р.). На початку 1918 р. повернувся в Україну. Деякий час працював під керівництвом Ю. Меженка у Книжковій палаті в Києві. Брав активну участь у культурно-просвітній роботі на Чернігівщині — в с. Куковичі (тепер — Менського р-ну). Від 1919 р. — в Чернігові, від 1922 р. проживав у Москві. Основні праці: «Художественная литература русская и переводная. 1917–53» (вип. 1-4, ост. у 2 томах, 1926–59) і «Советская художественная литература и критика. 1938–65» (вип. 1-9, 1952–72). Посмертно видана праця: «Русские советские писатели. Материалы биографического словаря. 1917–1967» (1981), що містить відомості про більш як 4 тис. письменників.

у пресі» [18, арк. 7-7 зв.], і далі: «Подав ознаки життя В. Ф. Іваницький* — надрукував якусь бібліографію марійської бібліографії. Чи не бачили Ви її? Ми її не одержали» [18, арк. 8 зв.].

---

* **Іваницький Віктор Федорович** (1881–1955) — український історик-сходознавець, історик церкви, бібліограф, бібліотекознавець. У 1921–1933 рр. працював у Всенародній бібліотеці України молодшим, згодом старшим бібліотекарем. Завідувач відділів стародруків та орієнталістики (з 1922 р.), заступник директора (з 1923 р.). Від жовтня 1929 р. до квітня 1930 р. виконував обов'язки директора. 1933 р. був звільнений і змушений покинути Україну. Працював завідувачем довідково-бібліографічного відділу у Республіканській бібліотеці Марійської АСРР в м. Йошкар-Ола. Автор «Библиографии Марийской библиографии» (вип. 1. Йошкар-Ола, 1948). Матеріали до його біографії є у фондах Російської національної бібліотеки в Санкт-Петербурзі (Ф. № 388). Досліджував історію єврейського друкарства в Україні. Помер у Кам'янці-Подільському. Його особиста книгозбірня зберігається у фондах Національної бібліотеки ім. С. Г. Чавайна Республіки Марій Ел у Росії. Коли Іваницький помер, Максименко подав про нього останню звістку: «Недавно довідався, що в кінці лютого в Кам'янці помер В. Ф. Іваницький. Залишив великі мемуари, доведені до останнього року, де більш всього місц[е] присвячене Києву — Дух[овній] академії й ВБУ» [33, арк. 10 зв.]. Звістка ця засмутила Меженка: «Написали сумну звістку про смерть Вик[тора] Фед[оровича] Іваницького. Коли він жив в Йошкар-Ола, ми з ним зрідка обмінювалися листами. Він мені прислав свою бібл[іографічну] роботу. Потім згодом я просив його про портрета. Він не відповів; я написав рекомендованого листа й лист повернувся «за выездом адресата». Дуже симпатична й культурна людина» [67, арк. 60 зв.-61]. У наступному листі Максименка — знову про Іваницького: «Що до В. Ф. Іваницького, то гадаю, що фото його теж можна мати. Його дружина зараз у Львові, де працює її зять. Я маю фото В[іктора] Ф[едоровича] Іваницького] в труні, гадаю, що Вам бажано було б мати його в «живому» вигляді. Щоденники В. Ф. теж збереглися у його дружини, й вона зараз міркує над тим, куди їх передати. В. Ф. нібито збірився переслати їх до Ленінської б[ібліоте]ки, яка до нього ставилася дуже доброзичливо й навіть висилала до Камінця книги по персональному абонементу. Якби мене спитали, то я порадив би передати їх до Києва, до Держ[авної] публ[ічної] б[ібліоте]ки, але не знаючи теперішніх її діячів керівних й ставлення їх до подібного, може не

Відповідь Меженка була різкою: «Не знаю, що тепер робитиме Хінкулов. Цей пройдисвіт зробив своєю «бібліографією» те, що тепер не швидко хтось візьметься за аналогічну роботу. [...] Рецензію на Хінкулова написав, Ви вгадали, Мацуєв. Гадаю, що тепер перероблятиме, бо в першій редакції вона вийшла делікатною. От чи захоче він в новій ситуації писати нову рецензію, — я не знаю. Він мені надіслав написане. Справедливо й дотепно, але суто бібліографічна і без епітетів, які заробив Хінкулов в політичній пресі. Цікаво побачити роботу В. Ф. Іваницького. Я цими днями розшукуватиму її в ГПБ» [54, арк. 13].

18 квітня 1949 р. Ф. Максименко інформував свого приятеля: «Мабуть Ви бачили останню продукцію Кн[ижкової] Палати та її шедеври в галузі бібліографії інформаційної (Літопис друку за 1942–1944 роки, в якому, крім понятної стерилізації що до Лаза[р]євських, Чередниченко* та інш., — стебуни звичайно зберіглися ще повністю — просто пропущені — «за нерозыском» цілі числа «України» та «Укр[аїнської] літератури») та рекомендаційної (Лауреати Сталінських премій по літературі — де замість Грибачева подаються Горбачов**, та Петрусь Бровка*** трактується як молодий письменник-початківець...) Може б при нагоді звернули увагу того ж М. І. Мацуєва на цю продукцію? — на предмет рецензії? У самого руки чухаються, та памятаю, що «любити убо нам, яко безбѣдное страхом, удобѣе молчаніе»» [19, арк. 10-10 зв.]. Відповідь Ю. Меженка була короткою: «“Продукцію” укр[аїнської]

зовсім певного в ідеологічному відношенні рукопису, боюся радити це категорично. Яка була б Ваша думка?» [34, арк. 1-1 зв.].

* Можливо, йдеться про **Чередниченко Варвару Іванівну** (1896–1949), українську письменницю й педагога. Була дружиною осетинського письменника й голови Спілки письменників Південної Осетії Чермена Бегізова, якого 1938 р. засуджено до розстрілу.

** Йдеться, очевидно, про **Грибачова Миколу Матвійовича** (1910–1992), російського радянського письменника і громадського діяча, Героя Соціалістичної Праці (1974), лауреата Ленінської (1960) і двох Сталінських (1948, 1949) премій.

*** **Бровка Петрусь** (Петро Устинович Бровка, 1905–1980) — білоруський радянський письменник. Народний поет БРСР (1962), академік АН БРСР (1966), лауреат Ленінської (1962) і двох Сталінських (1947, 1951) премій.

Книж[кової] Палати я бачив. Коли буде утворено музей ідіотизмів, — там їх продукція посідатиме перші місця. [...] Мацуєву, за Вашою порадою, напишу. Мабуть, він і напише рецензію. Він бо любить “пикантні сюжети”» [55, арк. 14 зв.-15].

У листі від 16 серпня 1949 р. Ю. Меженко розповів про «довгу й повчальну» історію виходу своєї нової книжки «Предварительный список периодических изданий России 1901–1916 годов» (Ленінград, 1949. 310 с.)*. Цю бібліографію пообіцяв надіслати Максименкові. «Книжка вийшла, — повідомляв він, — а критикувати її не будуть, бо це закрите видання. Це й погано й добре, бо за «вичерпність» мені мало б здорово нагоріти від ріжних дурноверхих. Я, проте, сподіваюся, що Ви мені докладно напишете свою думку. Звичайно, шкода мені, що доводиться обмежуватися «Предварительным списком», а не розгорнутою бібліографією, яка навряд чи побачить в повному вигляді світ. Навіть цього «Списка» й те вважають за книгу, яку не варто поширювати» [56].

Через тиждень Максименко відповів, інформуючи Меженка про цікаві бібліографічні знахідки й новинки: «Я не знаю, як би я зміг віддячитися Вам за Вашу бібліографію**. Чи не цікавить Вас Опис виставки Галицької преси за 95 років (з 1648 р.) Романа Луканя***? Я маю машинописну копію, яку можу надіслати.

---

* Про це вже писав С. Білокінь [1].

** Тобто, за книгу «Предварительный список...», яку йому обіцяв надіслати Ю. Меженко.

*** **Лукань Роман-Степан** (1907–1943) – український історик, бібліограф. У 1926 р. вступив до новіціату оо. Василіан у Крехові. Вивчав філософію в Добромилі, богослов'я в Крестиніполі та Жовкві перебував у монастирях Бучача, Крехова та ін. Працював у Центральному василіянському архіві в монастирі св. Онуфрія у Львові, редакціях «Записок ЧСВВ» і «Альманаху слов'янських богословів». Переважно досліджував історію Василіанського чину. З осені 1939 р. — у бібліотеці Львівської філії бібліотеки АН УРСР, за німців повернувся до Онуфріївського монастиря у Львові. Помер 28 листопада 1943 р. у львівській лікарні після наїзду німецької автівки. Був організатором виставки галицької преси у 1943 р. Для виставки у газеті «Львівські вісті» він опублікував низку матеріалів про українську галицьку періодику, зокрема у хронологічній послідовності охарактеризував двадцять п'ять видань, починаючи з «Зорі Галицької» (1848–1857) і закінчуючи

Це — історичні нариси преси, доведені до 1860-х років. Лукань зокрема зупиняється на рідк[іс]них офіційних виданнях 1872–1940 рр. в Галичині німецькою й польською мовами, про які нічого немає ні у Левицького*, ні у інших бібліографів. Подібно Вашій Б[ібліогра]фії очевидно всі найбільш капітальні та цікаві бібліографічні роботи певне в майбутньому залишатимуться поза реєстрацією «Кн[ижной] летописи». Так на початку року вийшла дуже солідна краєзнавча б[ібліогра]фія з природи й економіки Азово-Чорноморського краю за 1917–1947 р., видана Ростовською б[ібліоте]кою, теж з таким графіком, як і Ваша праця. В такому ж порядку вийшов й «Алф[авітний] список застарілих видань» [аналогічний виданому Москов[ською] кн[ижковою] палатою в 1948 р., ціна якого 10 крб.]... Київ, 1948 [на обкл. 1949]. Певне ж творення (висловлюючися мовою військового часу) «части, которой командует тов. Зол[ототерх]ий», из тов. Фельдштейн. Дуже шкода, що такі б[ібліогра]фії не підлягають прилюдному обговоренню: це — шедевр бібл[іографічної] неписьменности, неохайности, що межує з шкідництвом. Так, напр. брошюра Науменка «Як не треба викладати історію укр[аїнської] культури» К[иїв], 1918. подано так: Як треба викладати історію укр[аїнської] літератури. На літеру «В» подано журнал «ВІК», Київ 1932 — догадайтеся, що це «ЗІК» («За індустріалізацію й колективізацію»!). Таких перлів

часописом «Мета» (1863–1865), доповнюючи відомості, подані в «Галицко-русской библиографии» І. О. Левицького. Р. Лукань завершував повну бібліографію української преси Галичини за 1848–1943 рр., а також бібліографію львівської преси, що виходила французькою, німецькою та польською мовами у 1773–1848 р., яку він готував з автопсії [80, с. 886–887]. Машинописну копію бібліографії Р. Луканя Максименко надіслав з листом 8 березня 1950 р. [21, арк. 1].

* Бібліограф **Левицький Іван Омелянович** (1850–1913) належав до другого періоду становлення бібліографознавства — часу накопичення бібліографічних знань у процесі розвитку практичної бібліографічної діяльності (друга пол. XIX ст. — поч. XX ст.) [81, с. 17, 20]. Саме І. О. Левицький очолив засновану 1909 р. при НТШ у Львові Бібліографічну комісію. Залишив після себе цінну архівну спадщину (значна частина якої зберігається у відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника. Тут і далі використовуємо періодизацію становлення бібліографознавства, яку запропонувала Наталія Рибчинська. Див.: [81, с. 17].

там тисячі. («Друкарські помилки» не подано й не оговорено!) Можна уявити, яка буде користь від цієї праці для того практичного вжитку, для якого вона призначена...» [20, арк. 13 зв.-14 зв.].

На початку 1950 р. Ф. Максименко зайнявся викладацькою роботою, до якої не надто надавався та й умови праці не були сприятливі. З листа Меженка: «Здається я Вам писав також, що цього року я запрягся викладати бібліографію в технікумі культосвітньої роботи. Програму немає, бібліотеки немає, літератури немає, крім одного примірника «Общей б[иблиогр]афии» Денисьєва, який перебуває в моєму користуванні. Робота, зрозуміло, жодного задоволення не дає, мрію, аби лише без великого скандалу дотягнути* до кінця року. Педагог з мене нікудишній, особливо для дівчат, що й великою письменістю** не хворіють. В кінці березня на методнаradі у мене повідомлення: «Мінімум бібліографічних джерел, які повинен знати випускник технікуму». Отже зараз я перебираю в думці всі сучасні бібліографії — й не можу (крім, звичайно «літописів») нічого вставити в цей мінімум, як щось «стандартне», бездоганне, й потрібне для щоденного вжитку. З б[ібліогр]афією м[арксизму]-л[енінізму] справа стоїть зле, а з іншими галузями знання — ще гірше. «Типовий каталог» вже встиг перестаріти... (До речі, чи не траплялося Вам рецензій кого, крім Мацуєва?). Цікаво було би знати Вашу думку — що з бібліографій треба було би вставити до цього голодного мінімуму?» [22, арк. 4 зв.-5 зв.]. Відповідь Меженка: «Ви питаєте про бібліографічний мінімум. Адже Ви самі добре розв'язали питання. Ваші учні повинні знати як мінімум те, з чим вони зможуть працювати. А це ж «Літопис», та й то не за всі роки. Яка рація з голосу вивчати їм ті бібліографії, яких вони ніколи не побачать? Це вже наша з Вами біда, що ми знаємо більше як треба, та як рекомендують знати. Так з тою бідкою і помремо» [57, арк. 22 зв.-23].

Початковий період життя і діяльності радянського бібліотекознавця, бібліографа, педагога Віталія Миколайовича Денисьєва (1895–1968), якого згадує Ф. Максименко, тісно пов'язаний з Україною. У 1918 р. він закінчив класичне відділення Ніжинського історико-філологічного інституту. Бібліотечну й викладацьку працю розпочав у 1915 р. в Нікополі, завідував там бібліотечною

* Так у листі.

** Так у листі.

секцією відділку народної освіти, брав участь в організації бібліотек Нікополя, працював помічником завідувача Центральної міської бібліотеки. Від 1920 р. — на посаді завідувача центральної базисної міської бібліотеки Миколаєва. У 1923 р. вже працював викладачем і бібліотекарем Робітничого палацу ім. Леніна в Москві. У 1941 р. (період занепаду бібліографознавчих студій в умовах закріплення за бібліографією допоміжної обслуговуючої функції — 1930-ті – 1950-ті рр.) вийшов його навчальний посібник «Общий курс библиографии», у 1947 р. перевиданий під назвою «Общая библиография», а в 1954 р. розширене перевидання започаткувало дискусію з теоретичних і методологічних питань бібліографії. У 1933–1946 рр. працював доцентом Московського державного бібліотечного інституту (тепер — Московський державний інститут культури і мистецтв), де викладав курс «Комплектування бібліотечних фондів». Автор низки підручників з бібліографії для навчання в бібліотечних технікумах. Мав непогану бібліотеку.

Ф. Максименко також намагався бути в курсі організаційних бібліотечних процесів тодішнього СРСР. З цього приводу звертався до Ю. Меженка, принагідно повідомляючи його про книжкові новинки з бібліографічними матеріалами: «В газеті за 25. VI прочитав, що в Ленінграді відбувається конференція наукових б[ібліоте]к СРСР (за участю України та інш[их] республік), що на порядку денному — питання організації й координації бібліограф[афічної] роботи, б[ібліограф]ія ру[копис]ної книги, б[ібліограф]ія технічної л[ітерату]ри.... Через те, що до останньої масте відношення й Ви й напевне берете участь в цій нараді — звертаюся з проханням повідомити мене про цю конференцію. Докладніше — хто був на конференції, які питання, які досягнення, кому в морду, кому в ручку? Я лише недавно довідався, що проект нової класифікації, складений и виданий б[ібліоте]кою Леніна* не буде

* Очевидно, йдеться про бібліотечно-бібліографічну класифікацію (ББК), над якою з 1946 р. працював колектив укладачів (близько 150 осіб) під керівництвом проф. Московського державного бібліотечного інституту Євгена Шамуріна. У 1949 і 1951 рр. підготовлено проекти, апробовані у кількох малих бібліотеках і 1955 р. опубліковано перероблений і перевірений варіант системи. Але через незгоду Є. Шамуріна з новою інструкцією про перетворення систематичних каталогів

розісланий навіть для ознайомлення, й, весь його наклад нищиться, — чому це? Перебіраючи свої дублети натрапив на книгу “Розвиток науки в Київському університеті за 100 років”. К., 1935. Це юбілейне видання, яке світу не побачило, містить низку бібліографічних матеріалів про діяльність окремих кафедр ун[іверсите]ту. Чи маєте Ви його й чи не буде воно цікавим для Вас?» [24, арк. 15-15 зв.]. Відповідь Ю. Меженка нам невідома, оскільки його лист не зберігся.

У січні 1951 р. Ю. Меженко побажав Ф. Максименкові «великих бібліографічних успіхів» і щоб зміг він займатися не лише поточною роботою, а й здав «щось велике» до друку [59, арк. 29], а у відповіді через декілька днів Ф. Максименко розповів йому про практикантів студентів-бібліографів з Харківського бібліотечного інституту — «питомців» М. М. Фельдштейна (про якого вони не дуже високої думки), які проходили практику в бібліотеці Львівського університету: «Дівчата дуже хороші, активні, працювати хочуть дуже, але зарядку мають не велику, навіть занадто. Досить сказати, що в опису книжок скорочення “СПБ”^{*} розуміють як “Сібір”, а “М-Л”^{**} = «Марксизм-ленінізм»...» [25, арк. 2 зв.].

Час від часу приятелі обмінювалися звітками про українське «бібліографічне життя», зокрема Максименко: «У нас нічого гарного немає. В березні-квітні має бути переатестація працівників львівських наукових бібліотек. Зараз вона проходить у Києві, здається з великими нервовими переживаннями багатьох товаришів. Напевне Ви знаєте, що ще з минулого року Дзюбенко^{***} й Суслопарів^{****} вже не працюють в ДІБ, — Суслопарів в якомусь технікумі.

у бібліотеках на засіб більшовицької пропаганди, його було визнано «буржуазним об’єктивістом» і покарано у партійному й адміністративному порядку, а колектив укладачів розформовано.

* Санкт-Петербург.

** Москва-Ленінград.

*** **Дзюбенко Катерина Кузьмівна** (1886–?) — бібліограф. Завідувач відділу комплектування Бібліотеки АН УРСР (у червні 1941, 1943–1945). Завідувач відділу (1946), головний бібліотекар (1947), завідувач сектору (1949–1950) Державної публічної бібліотеки УРСР.

**** Йдеться про **Суслопарова Миколу Захаровича** (1901–1974) — українського бібліографа, видатного мовознавця, бібліотекаря. Розшифрував руський напис 943 р., відомий з твору Ібн-аль-Надіма. Дешифрував

Зараз працюємо над бібліографією Франка за 1939–1950 рр. З цього приводу дуже просив би Вас, якби трапилися статті про нього в кінці травня в ленінградських газетах — надіслати мені їх для витинок» [26, арк. 4 зв.-5]. Меженко: «Оце я згадав за Копицю. Чи бачили Ви книгу, що вийшла за його редакцією та з його передмовою*? Халтурна, нікчемна робота. Просто сором, що таке важливе видання доручили цій малописьменній людині. Я чув, ніби книжку не хвалять, але в голос не лають, бо то ж Копиця. Я колись чув доповідь Копицину про Шевченка. Це була суміш неписьменности, нахабства і некультурности. Отже, коли я знав Копицю, то він не розумів різниці між етикетом і етикеткою, і оповідаючи про чин ввічливости, казав: «Я на цих буржуазних етикетках мало розуміюся». Можна тепер бачити, що й на публікаціях документів розуміється він не значно більше. А шкода, бо задум був добрий, праці покладено чимало, а вийшло зовсім невдало» [60, арк. 31-31 зв.].

Цікавою думкою про загальний стан бібліографії в СРСР Ф. Максименко поділився з приятелем у кінці квітня 1951 р.: «Ви певне знайомі з повідомленням Ц[ентрального] С[татистичного] У[правління СРСР] про наслідки виконання п'ятирічного плану 1946–1950 р[р]. Цікаво було б, якби хто небудь зробив підсумки наших досягнень в галузі бібліографії за цей же час — й до того, порівнюючи зі станом 1940 р. й сопоставив ці «досягнення» в галузі народного господарства в цілому. У мене чомусь напрошується висновок, що коли народне господарство в цілому працює електр[ик]ою, трактором, то бібліографія своє поле ще обробляє коровою...» [27, арк. 9 зв.].

У серпні 1954 р. Максименко запитував Меженка про його розпочату працю «Библиография русской библиографии», про творчі плани, про діяльність секції колекціонерів при Ленінградському

написи трипільської та зрубної археологічної культур. Дав свою інтерпретацію критському лінійному письму «А», протолатинським написам тощо. Розробив спеціальну наукову методику дешифрування. Архів його не зберігся.

* Очевидно, мається на увазі збірник літературознавця й кіносценариста **Копиці Давида Демидовича** (1906–1965) «Т. Г. Шевченко в документах і матеріалах» (Київ, 1950).

будинкові вчених та про тематику доповідей на ній. Писав, що: «Б[ібліоте]ка АН (львівська) видала за 1953–1954 рр. кілька покажчиків краєзнавчого характеру та персоналії Тудора, Гаврилюка, Козланюка, Галана; зараз видає Стефаника. Чи маєте Ви їх видання? Якщо ні, й якщо вони для Вас бажані – я дещо зможу надіслати. Нашу б[ібліоте]ку зараз примушують працювати над б[ібліогра]фією 1905 р. в Зах[ідній] Україні (!) та над б[ібліогра]фією Ів. Франка. Жодної охоти до цих праць немає, особливо в асисті тих переживань, які мали з покажчиком до 300-річчя возз'єднання*. Щоб описати ці переживання треба мати пера Щедріна» [28, арк. 2-2 зв.]

Історія української бібліографії та її діячі надалі залишалися предметом зацікавлень Максименка: «Не знаєте, чи існує ще такий бібліограф – И. С. Книжник**, — запитував Меженка, — він перед війною здається був ще живий й жив у Ленінграді. [...] Чи маєте Ви роботи М. І. Ясинського з б[ібліогра]фії укр[аїнської] б[ібліогра]фії («головні моменти», «Б[ібліогра]фія на Укр[аїні] в 1926 р.»), «в 1927 р.», «в 1928 р.»?). У мене випадково зберігся ще не надрукований його огляд такий само за 1929 рік. Я збираюся зробити з ним те ж, що й зі «Словником псевдонімів». Чи не маєте охоти одержати його для приватного вжитку й для колекції? Де зараз працює М. І. Ясинський після університетської б[ібліоте]ки — я ніяк не довідаю[ся]. Може Ви з ним, будучи в Києві бачилися» [29, арк. 6-6 зв.]. Меженко відповів, що різні біографії письменників його дуже цікавлять і що видання Львівської БАН він хотів би мати, оскільки серед них він має лише ті, які надіслав йому Максименко [61, арк. 45]. Також попросив вислати працю М. Ясинського, за яку йому буде дуже вдячний. Повідомив місце праці Ясинського (працював у бібліотеці чужоземної літератури) та його домашню адресу. Далі повідомив, що декілька осіб планують підготувати до друку збірник матеріалів з історії бібліографії «звичайно російської і звичайно XIX, а не

---

* Йдеться про: Триста років возз'єднання України з Росією (1654–1954): бібліогр. покажч. / Львів. держ. ун-т ім. Івана Франка. Наук. б-ка; упоряд.: Н. Р. Бережна, Г. Ю. Гербільський, Ф. П. Максименко. Львів, 1954. 70 с.

** **Книжник-Встров Іван Сергійович** (1878–1965) — публіцист, історик, бібліограф, філософ-анархіст. Народився у сім'ї рабина в містечку Ананьєв на Херсонщині.

XX віку», в якому мають намір публікувати листи й документи про життя й діяльність бібліографів Межова*, Анастасевича, Полторацького, Геннаді та інших. Питаю, чи Максименко щось до цього збірника надішле [61, арк. 46].

Бібліограф, історик і книгознавець Михайло Ілліч Ясинський (1889–1967) був представником третього періоду становлення бібліографознавства — часу формування бібліографії як окремої книгознавчої дисципліни та виділення в її структурі бібліографічних розділів (1920-ті рр.). Саме він вважається фундатором історії української бібліографії та метабібліографії (бібліографії другого ступеня) в Україні. Згаданою у листі статтею «Головні моменти з історії української бібліографії» (Київ, 1927) М. Ясинський започаткував синтетичне вивчення історії української бібліографії. У програмі для аспірантів Всенародної бібліотеки України (ВБУ) вперше здійснив періодизацію історії української бібліографії з XI ст. до 1929 р. [81, с. 17, 23-24]. Він виділив і охарактеризував її п'ять основних періодів [11, с. 9-10]. Саме він започаткував поточний облік бібліографічної продукції України і здійснив її аналіз [11, с. 16]. Важливі його напрацювання з методики бібліографічної роботи (зокрема складання персональних покажчиків) [11, с. 21].

Поповнення колекції Шевченкіани було не єдиним колекціонерським захопленням Ю. Меженка. У його листах вперше згадано про збирання ним екслібрисів. У листі Меженка за грудень 1954 р. вперше згадано про його нове захоплення — збірку портретів бібліографів**, яка «потроху збільшується», і про те, як важко ці портрети віднаходити [62, арк. 49]. У січні Меженко знову не забув поділитися з Максименком своїм новим хобі: «Я, як знаєте, збираю портрети бібліографів. Мені дуже хотілося б дістати портрети: Калиновича***, В. В. Д., І. І. К.****, того, що закінчував,

* Межов Володимир Ізмайлович (1830–1894) присвятив Україні низку бібліографічних покажчиків.

** В автобіографії за 1953 р. Меженко писав, що тепер він захворів збиранням портретів бібліографів [82, с. 194].

*** **Калинович Іван Титович** (1884–1927) — український бібліограф, видавець, літературознавець, громадський і політичний діяч.

**** Тобто, Володимира Вікторовича Дорошенка й Івана Івановича Кревецького. **Дорошенко Володимир Вікторович** (1879–1963) — український літературознавець, літературний критик, бібліограф. Працівник,

чи, певніш, продовжив видання бібліографії Левицького» [63, арк. 50 зв.-51]. Про бажання мати світлини цих бібліографів нагадував Меженко у червні цього ж року [65, арк. 56] і на початку наступного [67, арк. 60]. Вочевидь, це захоплення поступово переросло в Меженка у ще одну справу — роботу над словником українських бібліографів, над яким, як відомо, він працював у 1960-ті роки [4, с. 13].

Максименко, як і більшість бібліографів, поповнював свою бібліотеку рідкісними бібліографічними книжками. Радістю від новопридбаних раритетних видань спішив поділитися з Меженком у кінці жовтня 1955 р.: «Недавно я повернувся з Закарпаття, куди їздив на час відпустки. Дуже цікава країна, оригінальні місця, своєрідна культура. Була у мене думка попрацювати там над місцевими бібліографіями. Дістав дуже рідку книжку Лелекача й Гарайди «Загальна бібліографія Закарпаття», Ужгород, 1944*. Ви певне її маєте. За словами автора, з яким я говорив, Ви йому заодно теж допомогли — бо він свій матеріал класифікував за Вашими таблицями вид[аними] 1919 року** — єдиним посібником, який був на Закарпатті в 1930-х рр. з питань десяткової класифікації. Книжка Лелекача й Гарайди фактично є першим томом великої роботи, яка містилася в ужгородському журналі «Літературна Неделя» в 1942–1944 р. на окладинках. Половина роботи, що мала складати 2-й том, лишилася окремою відбиткою не передрукованою. Мені довелося, як тому Чичикову за мертвими душами, досить побігати й поїздити в розшуках цієї другої частини.

а згодом директор бібліотеки НТШ; **Кревецький Іван Іванович** (1883–1940) — український історик, бібліограф, журналіст, бібліотекар. Керівник бібліотеки НТШ у 1905–1914 та 1921–1937 рр.

* **Лелекач Микола Михайлович** (1907–1975) — педагог, перекладач, архівіст; **Гарайда Іван Андрійович** (1905–1944) — історик, філолог, редактор і педагог. У листопаді 1944 р. заарештований службою військової контррозвідки «СМЕРШ», помер у в'язниці. Упорядкована ними «Загальна бібліографія Підкарпаття» (Ужгород, 1943–1944), яка повністю не була надрукована, була заборонена на території СРСР. Ф. Максименко у своїй бібліотеці мав повний перефотогографований примірник видання.

** *Іванов-Меженко Ю.* Міжнародня децимальна бібліографічна класифікація: скорочені таблиці з абетковим показником і пояснюючий текст. Київ: Гол. книжна палата, 1919. 92 с.

«Літературної Недѣли» траплялося до 15 комплектів, але всі в занадто бібліофільському стані — в пудових оправах, але без збереження окладинок... Зрештою пощастило знайти й майже повний комплект окладинок, так що моя збірка краєзнавчої бібліографії має досить рідке це видання повністю (частину в [прекрасному] вигляді)» [32, арк. 5-6]. Писав, що відчувається певний поворот на краще в галузі бібліографії, про що мали б свідчити статті у 12 й 13 номерах журналу «Коммунист», особливо, стаття Денисьєва, і запитував: «Певне вона замовлена цьому авторові редакцією? Може це відіб'ється позитивно й на [останніх] бібліографічних] роботах, що за Вашою участю й керівництвом провадила б[ібліоте]ка Салтикова-Щедріна?» [32, арк. 6-6 зв.]. Далі повідомляв, що надсилає «дві пам'ятки львівської б[ібліоте]ки АН» і запитував Меженка, чи він їх має, чи така продукція його цікавить і чи має Шевченківського покажчика, що його склала Харківська бібліотека ім. Короленка. Цікавився його думкою про цей покажчик. Обіцяв вислати й фото одного з авторів [32, арк. 7 зв.-8].

Меженко дуже дякував за обіцяні брошури Львівської філії бібліотеки Академії наук, писав, що всі вони його дуже цікавлять, оскільки їх йому ніхто не надсилає, а звертатися до львівської бібліотеки він не хотів. Тому й сидів без книжок. Дякував також за обіцяне фото одного з авторів, сподівався одержати його замість новорічного подарунка [66, арк. 57 зв.]. Писав: «Заздрю Вам, що маєте роботу Лелекача. Я її бачив 1946 року, коли жив у Києві. Придбати її не міг, бо була це власність Бібліотеки. Сам Лелекач приїздив до Києва та й він зі мною не бачився. Поворот в бібліографії відбувається, але помітно це тимчасом на роботах не гуманітарних. Та це й зрозуміло. Чи перекинеться це на гуманітарні питання — я не знаю і навіть не дуже вірю тим, хто каже, що перекинеться. Стаття Денисьєва не всі крапки над і поставила. Може, він не наважився, а може, редакція журналу не захотіла?» [66, арк. 57 зв.-58].

У кінці 1955 р. Максименко надіслав Меженкові декілька бібліографічних покажчиків, які видала Львівська бібліотека АН УРСР, і свою брошурку — Бібліографію мінералогічної літератури України за 1954 рік*. Хоча цією роботою Максименко «був більш-

* Очевидно, йдеться про роздруківку: Максименко Ф. Ф. Литература по минералогии Украины за 1953 год // Минералогический сборник / Львов. Геолог. о-во при Львов. гос. ун-те им. И. Франко. Львов, 1955. № 9.

менш задоволений», але скаржився, що його примушують працювати над бібліографією Івана Франка, «до якої ніякого апетиту немає». Далі пояснював, що Бібліотека АН УРСР видає каталог франківських матеріалів із своїх збірок, у тому числі й з бібліотеки Михайла Возняка, і що він не знає, наскільки повною вона буде [33, арк. 9-9 зв.]. У середині січня він знову скаржився Меженкові: «Зараз примушують працювати над б[ібліогра]фією І. Франка, але на це немає ні бажання, ні відповідної книжкової бази, ні, відверто кажучи, достатньої підготовки й знань. Проте... “хоч ялова, а телись”» [34, арк. 2 зв.].

Докірливо звучить на адресу Ф. Максименка лист Ю. Меженка з кінця квітня 1956 року: «Ще три місяці тому я відправив до Вас свою «Русскую техническую периодику». Відправив не тільки через те, що хотів Вам подарувати в ознаку справжньої дружби свою двохрічну працю, але мав крім того надію, що Ви відгукнетеся критичними зауваженнями. На превеликий жаль, Ви не тільки не відгукнулися, ба, навіть не сповістили мене про одержання книги. Я можу це пояснити лише тим, що Ви за щось (за що — я не здогадуся) на мене ображені; бо чим ще можна пояснити таке довге мовчання?» [68, арк. 62]. «Звичайнісіньким російсько-українським нехлюйством» пояснив, виправдуючись, Максименко свою довгу мовчанку, а також тим, що «хотів написати щось вроді рецензії», яку так і не написав. Далі так характеризує Меженкову працю: «Що можна сказати про Вашу прекрасну, зразкову роботу? Вона повинна бути наочним прикладом для всіх тих «теоретиків», які «питаються» від бібліографії й говорять хороші слова про «рекомендаційність» як головну рису радянської б[ібліогра]фії й подібне. Книга є справжнім вкладом в скарбницю російської бібліографії, необхідним посібником для всіх наукових та технічних бібліотек. Високі якості її особливо помітні, якщо розглядати її в зв'язку з двома іншими виданнями, з якими Ваша робота повинна була б складати одну ланку — це «Периодическая печать СССР. 1917–1949. Том 3. Журналы, труды и бюллетени по технике и промышленности» та «Летопись периодических изданий СССР. 1950–1954», які видано Книжною палатою майже одночасово з виходом Вашої роботи. На фоні цих видань якості Вашої роботи виявляються ще рельєфніше». Далі йде ряд зауважень до самої праці [35, арк. 3-7].

Проживаючи у Ленінграді, Меженко, проте, пильно стежив за українськими бібліографічними новинками. Про одну з них в кінці жовтня 1956 р. він писав Максименкові: «Одержав нещодавно видання Укр[аїнської] Кн[ижкової] Палати «Періодичні видання»* і не врадувався – погано зроблено. Хоч би хто рецензію написав. У Москві свою «періодику» паршиво роблять, а у Харкові свою. Ну Московське видання хоч під захистом «Советской библиографии», а Харківське ж ніхто не боронитиме. От у Львові є кілька ентузіастів бібліографів, нехай би вони колективну рецензію написали» [69, арк. 63].

Проте рецензію довелося Максименкові писати самому: «“Рад[янське] літературознавство” запропонувало мені написати рецензію на Б[ібліогра]фію укр[аїнських] журналів 1918–1950 р., що вийшла в 1950 р. й яку розхвалено в “Сов[етської] б[ибліогра]фії”». Зараз я кінчаю її з дуже невтішними висновками. Боюсь, що рецензію цю не надрукують і що вона все ж буде доведена до відому Кн[ижкової] палати й поспе мої відносини з нею». Також повідомляв Меженка, що вийшла «Бібліографія «українська культура за 40 років», складена Короленківською б[ібліоте]кою й видана Укр[аїнською] кн[ижковою] палатою**»: «Мабуть Ви вже її одержали й можете висловити свою думку про неї. У нас її ще немає і я знаю про неї лише з рецензії в “Літ[ературній] газеті”» [37, арк. 2]. Завершивши роботу, не забув повідомити про це Меженка: «Закінчив рецензію на “Періодичні видання УРСР журнали”, але боюсь, що її не надрукують, спізнився за звичаєм: вже надрукована друга рецензія в «Вітчизні», 1958, № 2 невідомого мені доцента з Сумського пед[агогічного] Ін[ститу]ту, — рецензія теж позитивна, як і в «Сов[єтській] библиографії». Моя оцінка дещо

* Періодичні видання УРСР. 1918–1950. Журнали: бібліогр. довідник. Харків: Кн. палата УРСР, 1956. 464 с.

** Українська Радянська культура за 40 років (1917–1957 рр.): бібліогр. покажчик л-ри: у 2 вип.: вип. 2: мистецтво, культурно-освітня робота, радіомовлення, телебачення, преса, книговидавничка спр. і кн. торгівля / М-во культури УРСР, Кн. Палата УРСР, Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; склали: М. І. Багрин, М. Р. Зайчик, О. О. Майборода та ін.; редкол.: О. І. Євсєєв, О. Г. Кравченко, Г. А. Мірошніченко. Харків: вид-во Кн. палати УРСР, 1957. 404 с. Про цю книжку Максименко зауважив: «Книга дуже халтурна; матеріал набраний випадково» [40, арк. 7-7 зв.].

розходиться з попередніми — я теж вважаю книгу корисною з певними обмеженнями. Але мабуть Ви читали в «Літописах» Укр[аїнської] кн[ижкової] палати їх проспект за 1958 р. — там є й б[ібліогра]фія газет за 1918–1950, і б[ібліогра]фія худ[ожньої] л[ітерату]ри і навіть бібліографія рос[ійської] б[ібліогра]фії за 40 років. Жах бере, коли уявляю, що ця продукція буде на тому ж рівні, що й б[ібліогра]фія журналів... Зате Короленківська б[ібліоте]ка видала дуже доброго покажчика «Корисні копалини України». Львівська б[ібліоте]ка АН закінчує друкувати Бібліогр[афічний] покажчик про КПЗУ та її видання й друкує Словник письменників львівської організації Спілки письменників* [39, арк. 5-6]. Про наукові кадри Української книжкової палати Ю. Меженко зауважив, що там «є люди, яким охота видавати бібліографічні праці, але нема досвідчених бібліографів як кажуть в Росії “заворушки много, а силушки мало”» [72]. Щодо «Бібліографії української культури за 40 років» боявся, що вийде щось на зразок «Бібліографії журналів» — «кустарна робота» [71, арк. 70 зв.].

У листі від 22 січня 1958 р. Максименко звернувся до Меженка з проханням про допомогу. Нагадав, що 1 березня 1958 р. минає 100 років від дня народження П. А. Тутківського**, якого

---

* Йдеться про майбутню книжку: Письменники радянського Львова: матеріали до біобібліографії / Львівська бібліотека Академії наук Української РСР, Відділ бібліографії; склав М. П. Гуменюк (за участю Є. М. Лазеби); редкол.: Є. М. Іванців, П. С. Козланюк, Ю. С. Мельничук (відп. ред.), Т. Р. Одудько. Львів: Книжково-журнальне вид-во, 1960. Вип. 1. 352 с. На форзаці емблема: «Декада української літератури та мистецтва. Москва, 1960».

** **Тутковський Павло Аполлонович** (1858–1930) — український геолог, географ, бібліограф, краєзнавець і педагог. Дійсний член Української (з 1919 р.) і Білоруської (з 1928 р.) академії наук. Широко розгорнув свою працю бібліографа, будучи обраним віцепредседателем Товариства дослідників Волині (1910 р.). Очолював Сільськогосподарський науковий комітет України. За його ініціативою створено Бібліографічно-бібліотечне Бюро (1919), завданням якого було бібліографування поточної літератури, яка виходила в Україні і стосувалася окремих сільськогосподарських районів. М. Гуменюк вважав, «що ніхто з українських бібліографів дожовтневого періоду не зробив так багато для розвитку геологічної бібліографії, як П. А. Тутковський» [3, с. 58].

Максименко вважав одним з видатних українських бібліографів і про якого хотів написати «кілька слів». Але, не будучи з ним особисто знайомим, звертався до Меженка: «...чи не могли б Ви дати мені коротку характеристику, як він залишився у Ваших спогадах? Ви, здається, його добре знали. З друкованих статей про нього виходить, нібито він був у великій приязні з Грушевським М. С. й що з справами української культури мав стосунки ще до 1917 року. Він нібито в 1918 році на нараді природнич[ій] робив доповідь «Бібліографічна справа на Україні». Чи не маєте відомостей будь-яких про цю доповідь? Згадка про неї є в «Вістях природн[ичої] Секції» Укр[аїнського] наук[ового] т[овариства] 1918–1919, т. 1, № 4, стор. 13. По друге — я дуже просив би замовити мені фотокопії деяких статей Тутковського з «Київського слова». Цієї газети немає у Львові, й після знищення київської б[ібліотеки] ВКП(б) здається, не залишилося і в Києві. Список їх додаю» [37, арк. 2-2 зв.].

Через тиждень надійшла відповідь. Меженко повідомляв, що вже замовив «рото статей Тутківського», а далі вдався до спогадів: «Ми з ним справді були в прекрасних стосунках; він досить часто звертався до мене в різних бібліографічних питаннях, але виключно методичного порядку. Давав дещо переглядати в рукопису. На жаль, не збереглося у мене його короткої, але дуже змістовної записки про бібліографію української природи як тематичний розділ укр[аїнського] бібліогр[афічного] репертуару. Написав він її на моє прохання. Ви напевно знаєте, що у Києві живе й працює його донька Ірина Павлівна і його небога Віра Володимирівна Шпілевич. Вони напевно Вам багато чим зможуть допомогти. Пав[ло] Ап[оллонович] справді був приятелем Грушевського і в славнозвісній війні Кримській* — Грушевський завжди підтримував останнього. Зараз ця дружба може скомпромітує Тут[ківсь]кого? Вам краще знати» [71, арк. 70-70 зв.]

---

* **Кримський Агатангел Юхимович** (1871–1942) — найвидатніший український вчений-орієнталіст, лінгвіст, славіст, літератор. Автор праць з історії та літератури арабів, персів, турків та інших народів Сходу, історії семітських мов, мусульманства, навчальних посібників зі сходознавства.

Цікавий лист Максименка з кінця 1957 р. зі згадками про львівських бібліографів: «Певне Ви читали в «Сов[етської] б[ибліогра]фії» статтю М. Гуменюка* про І. Е. Левицького. Ця стаття мала деякі досить несподівані наслідки, — вона притягла увагу у Львові до бібліографа й його родини. Досі ще жива його дружина й дочка, страшенно бідували в якомусь підвалі. Зараз їх мають переселити до кращого приміщення, дружині дали допомогу 1000 карб., мають якимось підвищити пенсію. Могила Левицького була забута десь на Знесенні — зараз його перенесено на Личаківське кладовище, покладено плиту, гадають ставити якогось надгробка**. Зараз розшукують могилу Калиновича й хочать теж упорядкувати***. Звичайно, це добра річ... Перед святами вийшов збірник Ін[ститу]ту сусп[ільних] наук АН з покажчиком львівської комуністичної й прогресивної преси 1918–1939 р., складеним Я. Р. Дашкевичем****. Певне Ви маєте, (або матимете) відбитку. Робота дуже сумлінна» [36, арк. 3-3 зв.].

Бібліограф, письменник і шевченкознавець Іван Захарович Бойко (1908–1970) з кінця 1950-х рр. очолював авторський колектив Державної публічної бібліотеки з підготовки бібліографії про життя і творчість Т. Шевченка^{5*}, про що Максименко згадував: «Вчора

---

* **Гуменюк Михайло Прокопович** (1918–1988) — український бібліограф, книгознавець, літературний критик. Досліджував історію української бібліографії та преси. З 1947 р. працював бібліографом у Львівській філії Бібліотеки АН УРСР у Львові. Автор книги «Українські бібліографи ХІХ — початку ХХ століття: нариси про життя та діяльність» (Харків, 1969). *Гуменюк М. П.* Левицкий — выдающийся украинский библиограф ХІХ столетия // Советская библиография. 1955. Вып. 41. С. 45-52.

** Похований на 50-му полі.

*** Похований на четвертому полі.

**** *Дашкевич Я.* Бібліографічний покажчик комуністичної та прогресивної преси Львова (1918–1939 рр.) // З історії революційного руху у Львові 1917–1939. Львів, 1957. С. 721-739.

^{5*} Як зазначав М. Гуменюк, серед українських радянських бібліографів 1949–1960 рр. І. Бойко зайняв помітне місце завдяки бібліографічним покажчикам про Т. Г. Шевченка, про українські альманахи і збірники ХІХ — початку ХХ ст.

був у Львові І. З. Бойко з б[ібліоте]ки АН. Казав, що зараз на повному ході робота по складанню вичерпливої бібліографії про Т. Г. Шевченка (щось нібито подібне до російської «Пушкініани»), яку хочать закінчити й видати до 100-річчя з дня смерті в 1861 р. Але про цю бібліографію ніяких подробиць не казав. Чи не маєте Ви будь-якого відношення до неї? Якщо ні, то боюся, що робота вийде ділетантською, подібною до «Період[ичних] видань УРСР 1918–1950», Кн[ижної] палати» [36, арк. 4]. У листі з кінця січня 1958 р. Меженко повідомляв, що Ф. Сарана* надіслав йому «до відому» складену Бойком інструкцію, за якою працює група. І далі: «Я не втримався й написав до Сарани, хоч він мене й не просив, що інструкція плутана, що в ній помилкові положення, що за такою інструкцією добре зробити б[ібліогра]фію не можна. Очевидно, я зробив нетактовність надсилаючи непрохану критику. Тепер і Сарана на мене за Бойка обидився, бо нічого з того часу не пише. Ні, Ви помиляєтеся, дорогий Федоре Пилиповичу, мене до Шевченківської біб[ліогра]фії не допустять ближче як на 1500 кілометрів» [71, арк. 71]. Максименко не погоджувався: «Ви пишете, що Вас за 1500 кілометрів не допустять до Шевченківської бібліографії, — а я гадаю, що це не так. Я читав замітки про Вашу Шевченкіану в «Известиях» та в «Радян[ській] Україні» й гадаю, що після них з Вами повинні рахуватися відповідним чином, а не ігнорувати» [38, арк. 4 зв.-5]. Звісткою про нововидану бібліографічну Шевченкіану Максименко поділився в останній день жовтня 1961 р.: «Сьогодні бачив виданий** б[ібліоте]кою АН УРСР «Бібліографію шевченківських бібліографій» складену І. З. Бойком***. Цікаво було б почути Вашу компетентну думку про

---

* **Сарана Федір Кузьмич** (1921–1995) — український бібліограф і літературознавець. Автор шевченкознавчих бібліографічних покажчиків і розвідок. Співавтор підручника «І. О. Вовченко та ін. Українська радянська бібліографія: навч. посібник для студ. ін-ту культури / за ред.: Ф. К. Сарани, Д. Д. Таманової» (Київ: Вища школа, 1980).

** Так у листі.

*** Т. Г. Шевченко: бібліографія бібліографії (1840–1960) / АН УРСР, Держ. публ. б-ка АН УРСР; упоряд.: І. З. Бойко, Г. М. Гімельфарб; відп. ред. С. П. Кирилюк. Київ: Вид-во АН УРСР, 1961. 74 с.

неї. Особисто я гадаю, що такі речі треба було б видавати враховуючи споживача, на якого розраховано працю — тобто, оскільки вона не має інтересу для так званого масового читача й характеру рекомендаційного, то краще було б видати її малим тиражем, на ротаторі чи ротапінті, — але без тих перепусків, які, очевидно, викликано «співавторами» з Укрліту — з Яшеком, Айзенштоком, Багрієм*, Вол. Дорошенком, Плевакою...** А в своєму теперішньому вигляді така «стерилізована» бібліографія справляє сумне враження!...» [46, арк. 3-3 зв.]. Меженкова думка щодо книжки була негативною: «Книжка погана і автор винен сам. Її не слід було випускати в такому вигляді. Намішав гороху з капустою (Об'яви й оголошення), повикидав чимало важливого і прикрився маркою Ак[адемії] Н[аук]. Це спотворена тема. Наявність такої книжки стає перешкодою для видання повної наукової Біб[ліографі]ї шевченк[івської] біб[ліографі]ї» [76].

Українське, як і взагалі давнє книгодрукування завжди входило у сферу зацікавлень Ф. Максименка. Про знахідки старих книг, про нові дослідження у цій ділянці він неодмінно повідомляв Ю. Меженка, часто супроводжуючи ці повідомлення широким коментарем. Вдалося йому видати і каталог 40 першодруків — інкунабул (перше видання), які зберігались на той час у бібліотеці Львівського університету. Надсилаючи його Меженкові, він писав: «Цими днями надіслав Вам каталог наших інкунабул — чи одержали Ви його***? Не судіть його дуже строго, адже ж це «первий блин» який може вийти «комом», — після «Бібліологічних вістей», тобто майже 30 років ніхто на Україні такими речами не цікавився» [41, арк. 9]. Доходили до Максименка й чутки про

* **Багрій Олександр Васильович** (1891–1949) — український літературознавець, бібліограф, дипломат. У 1918 р. — консул Української Держави в Самарі (РРФСР). Професор літератури Бакинського університету (1920-ті рр.).

** З цензурних міркувань у цьому виданні було випущено прізвища деяких визначних українських бібліографів-шевченкознавців.

*** Йдеться про видання: Першодруки (інкунабули) Наукової бібліотеки Львівського університету: каталог / упорядкув. *Ф. П. Максименка*; відп. ред. *І. М. Кирилов* [ротапінт]. Львів: Наук. б-ка Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1958. 32 с.

можливе повернення Меженка в Україну: «Я чув, що нібито Вас знов Київ переманює до себе?», і тут же ділився своїми науковими планами: «Я почав знову працювати над Краєзнавчою б[ібліо-гра]фією України, але без Москви чи Києва нічого не вдієш. Думаю побувати в жовтні-листопаді там і там» [41, арк. 10 зв.]. На що Меженко відреагував: «Справді точаться розмови про можливість мого переїзду до Києва. Я не проти того, але не вірю, що таке станеться. Одне слово: не кажи «гоп» доки не перескочив. Дуже добре, що знову взялися до краєзнавчої бібліографії. Ваша стара робота увійшла в класичний фонд української бібліографії»* [74, арк. 66]. Максименко відповідав, що він «потроху» працює над краєзнавчою бібліографією, «але робота йде дуже мляво — мої хатні й родинні обставини зараз дуже сумні й складні, не до праці, хоча, власне, тільки в праці й забувається» [43, арк. 4 зв.]. Про краєзнавчу бібліографію йдеться у листі Максименка від 18 травня 1960 р.: «Здається, я писав Вам, що почав був складати бібліографію історично-географічних словників по Україні та їх сурогатів — збірних видань, де є історії окремих місцевостей УРСР. Робота виявилася досить складною, бо мав необережність зачепити різні «Губ[ернские]» та «епарх[иальные] Вѣдомости»» [44, арк. 7].

Позитивно висловився Меженко про бібліографію Києва, яку видала Ніна Митрофанівна Шеліхова: «Нещодавно надіслала мені Шелехова свою б[ібліогра]фію Києва, що Ви редагували**. Дуже непогана вийшла робота» [73, арк. 75].

Подібно до Меженка, Максименко по крупинках збирав інформацію про українських бібліографів. На початку січня 1959 р. у

---

* Йдеться про бібліографічний покажчик другого ступеня: *Максименко Ф.* Матеріали до краєзнавчої бібліографії України. 1847–1929: список бібліогр. праць, що стосуються до окремих місцевостей УСРР, Басарабії, Дону й Криму / Всенар. б-ка України при Всеукр. акад. наук. Київ: [б. в.], 1930. XIX, [1], 264 с.

** Йдеться про видання: *Історія Києва: бібліогр. покажч.: в 2 т. / Держ. іст. б-ка УРСР, Держ. публ. б-ка АН УРСР; склала Н. М. Шеліхова; бібліогр. ред. Ф. П. Максименко.* Київ, 1958. Т. I, вип. 1. 329 с.; У довідці про свою бібліотеку (опублікував Я. Дашкевич) Ф. Максименко згадував ще про «Історію Києва» — бібліографію в чотирьох томах, надруковану накладом 300 примірників.

листі до лєнінградського колеги він питає, чи той знає щось про Дм[итра] Лисиченка*, який в «Бібліол[огічних] вістях» писав огляди преси Катеринославщини: «Хто він був й чи живий досі? Де він може бути? Чи не знаєте, яка доля спадщини К. Копержинського**», який нібито був актором в Ленінграді? У його ніби була б[ібліограф]ія одеських укр[аїнських] видань XIX століття

* **Лисиченко Дмитро Михайлович** (1887–?) — діяч українського робітничого руху, провідний член Катеринославської організації УСДРП, член Української Центральної Ради. Засновник одного з перших видавництв у Катеринославі, бібліограф. Свої розвідки друкував у «Бібліологічних вістях». Перекладав твори Жуля Верна, Джека Лондона. Завідував коморою Київської філії «Книгоспілки». До 1930 р. проживав у Києві на Андріївському узвозі. Заарештований органами ГПУ 17 листопада 1930 р. 13 лютого 1931 р. засуджений до п'яти років виправно-трудова таборів. Подальша доля невідома.

** **Копержинський Костянтин (Кость) Олександрович** (1894–1953) — український літературознавець, критик. Уродженець с. Глібова (тепер — Новушицького р-ну Хмельницької обл.). Випускник Кам'янецької (на Поділлі) гімназії (1913). Закінчив історично-філологічний факультет Петроградського університету (1918). З 1919 р. — приват-доцент кафедри української літератури Кам'янець-Подільського інституту народної освіти (ІНО). 1923 р. переїхав до Ленінграда, де викладав історію літератури в університеті. У 1925–1929 рр. працював в Одесі, викладав у місцевому ІНО, очолював Одеське бібліографічне товариство. У 1930–1933 рр. — дійсний член київської філії Науково-дослідного інституту Т. Шевченка, керівник секції літератури феодальної епохи та фольклору, керівник бібліографічної комісії і секції методики та історії літературної критики, одночасно співробітник кафедри етнографії ВУАН, консультант Всенародної бібліотеки України. З 1933 р. — співробітник Інституту антропології та етнографії в Ленінграді. У березні 1934 р. засуджений за «Справою Російської національної партії» до трьох років виправних робіт. У 1937–1945 рр. працював у педагогічному інституті в Іркутську. Після Другої світової війни — викладач слов'янської філології Ленінградського університету. Помер у Ленінграді. Автор багатьох праць з літературознавства та історії літератури. Його архів (777 од. зб.) у 1957 р. передала вдова вченого до відділу рукописів Державної публічної бібліотеки ім. М. Є. Салтикова-Щедріна у Ленінграді (тепер — Російська національна бібліотека). (Докладніше див.: [5, с. 23-24]).

виготована до друку?» [42, арк. 2 зв.]. Швидко надійшла відповідь: «Дмитра Лисиченка і дружину його Марію* я знав особисто. Він родом з Дніпропетровщини. Звідки вона — не знаю. Він працював в книгарні Книгоспілки, тій, де тепер книгарня Літфонду, на Володимирській вул[иці]. Як їх було по-батькові — я забув. Вони обоє прекрасно знали англійську мову і чимало робили перекладів. Зібрання творів Дж[ека] Лондона, що виходило за редакцією Бурхардта вид[авництво] «Сяйво»; в цьому виданні кілька томів — їх переклади. У Дм[итра] Лисиченка були рукописні матеріали Івана Манжури**. Їх обох було репресовано десь після 1934 р. Мене вже не було у Києві і жодних подробиць я не знаю. Чи не знав Лисиченка М. І. Ясинський. Років зо два тому Лисиченком цікавився хтось з дослідників Манжури (я прізвище забув), запитував мене, але я нічого конкретного розповісти не міг, бо, як бачите, сам надто мало знаю» [75, арк. 77-77 зв.]. Через вісім років (26 березня 1967 р.) Максименко знову запитував про Копержинського: «Мене зараз цікавить питання про українську книгу в Одесі в першій половині XIX ст. Над цим питанням в 1929 р. над цією темою працював К. О. Копержинський, який помер у Ленінграді десь в 1950-х роках. Чи не знаєте Ви часом, куди могли піти після його смерті його бібліотека й рукописні матеріали? Чи була у нього родина й де він жив? Питаю Вас про це, гадаючи, що в ленінградський період Вашого життя Ви з ним зустрічалися й могли мати відомості про його роботу» [48]. Відповіді Максименка на ці питання ми не знаємо. Вочевидь, листи не збереглися.

---

* **Лисиченко Марія Олександрівна** (народжена Кириченко) провадила значну роботу серед робітників-українців Лівобережжя. У Катеринославі працювала у чоловічій книгарні «Слово» на вул. Поліцейській, 59. Переклала українською мовою твори Джека Лондона (близько десяти книжок), Майн Ріда, Етель Войнич, Шервуда Андерсона та ін.

** Саме зусиллями Дмитра Лисиченка врятовано рукописи поета і фольклориста-етнографа І. Манжури (1851–1893), який після виключення з Харківського ветеринарного інституту переважно проживав і працював у Катеринославі, сходив усю Катеринославщину, збираючи фольклорний, етнографічний та природничий матеріал.

Привернула увагу Максименка праця бібліографа й педагога Ігоря Івановича Корнейчика (1924–1974) «Розвиток української бібліографії в XIX–XX вв»*. Цікавився з цього приводу враженнями Меженка: «Напевне Ви вже з нею знайомі. Хотілося б почути Вашу думку про цей опус» [45, арк. 1 зв.]. Реакція Меженка на працю Корнейчика була цілком прихильною: «Розвиток біб[ліогра]фії на Україні» автор надіслав мені. Перше враження — не погано; особливо враховуючи те, що автор людина в укр[аїнськ]ій біб[ліогра]фії нова. На мою думку, він мав добрий намір. Спасибі й за це. А що він далеко не все знає, то, мабуть, згодом доповнить. Я не мав часу прочитати уважно всі 4 вип[уски] і дуже можливо, що прочитавши — зміню свою думку» [76].

Стан української радянської бібліографії початку 1960-х років яскраво характеризують фрагменти листа Ф. Максименка з кінця червня 1963 р.: «З Києва я виїхав досить в сумному настрою після розмови з бібліографами Київського ун[іверсите]ту. Ще коли був ювілей Київ[ського] ун[іверсите]ту (1958 чи 1959 р.) вони склали б[ібліогра]фію видань ун[іверсите]ту і покажчик їх змісту і ніяк не можуть його надрукувати. Вони переказали мені розмову з зам[ісником] міністра т. Дзюбком, який відає вузами і від якого залежало б просунути цього покажчика до видання. Переглянувши оригінал, цей зам. міністра підняв б[ібліогра]фів на сміх: «...що це ви витворили — до покажчика ще склали покажчика!...[в кінці роботи був алфавіт авторів]**. Товариші, що ж це таке? Це просто матеріал для «Перцю»... Ха – ха – ха!» Коли Київські б[ібліогра]фи йому сказали, що отже ж львівський ун[іверсите]т видав до свого ювілею покажчика праць ун[іверсите]ту з 1945 по 1960 р. — зам. міністра з гнівом сказав: «А хто ж їм дозволив його видавати? Чом я нічого про це не знаю? Я б не дозволив би переводити папір на таку макулатуру». Таке ставлення до б[ібліогра]фії, звичайно, аж ніяк не підбадьорює... До речі, цей же зам. міністра очолював комісію, яка обслідувала Львів[ський] ун[іверсите]т в січні і яка спричинилася до усунення

* Йдеться про видання: *Корнейчик І. І. Розвиток бібліографії на Україні. Лекції. Вип. 1-5. Харків-Київ, 1961. Вип. 1. 32 с.; вип. 2. 19 с.; вип. 3. 48 с.; вип. 4. 16 с.; вип. 5. 40 с.*

** Квадратні дужки адресанта.

Є. К. Лазаренка* від ректорату» [...] Лазаренко виявив себе як ректор, з дуже гарної сторони своєю увагою до питань укр[аїнської] культури, а для б[ібліоте]ки — увагою до бібліографії. Такого ставлення напевне вже не швидко діждемося. Новий ректор — Максимович — галичанин, кол[ишній] «русский»**, так що вже небезпеки по часті націоналізму напевне не буде. В політехн[ічному] ін[ститу]ті, звідки він переведений до ун[іверсите]ту, за ним не шкодують...» [47, арк. 5-5 зв.]. Цікавою була пропозиція Ю. Максименка з цього приводу, який вважав, що історія з виданням «Покажчика» Київського університету проситься до «Перця». Питав, чи не надрукувати «Листа до редакції» у «Літературній Україні», чи «Радянській культурі» і пов'язати це з невідкладними потребами української радянської бібліографії і постановою Пленуму ЦК в справах ідеології. Зауважив, що такого листа, «не називаючи прізвищ, але називаючи факти», треба було б підписати не одному, а кільком особам, в тому числі й Меженкові, Сарані, Бойкові, йому, Ясинському, Попову та ще багатьом іншим. Пообіцяв про це поговорити з Сараною [77]. Значно обережнішою була пропозиція Ф. Максименка: «Що до листа до «Літ[ературної] України» про становище укр[аїнської] бібліографії, то, звичайно, щось таке треба було б порушити. Але по перше, треба щоб там були підписи людей більш авторитетніших загалу, ніж якісь нікому не відомі Ясинські, Максименки і Сарана, а академіків, вроді Рильського***, Бажана****, пок[ірного] Білецького^{5*}... А по-друге — не чіпаючи М[іністерства]

---

* **Лазаренко Євген Костянтинович** (1912–1979) — геолого-мінералог. Доктор геолого-мінералогічних наук (з 1947 р.), професор, академік АН УРСР (з 1969 р.). У 1951–1963 рр. — ректор Львівського університету.

** Тобто колишній москвофіл.

*** **Рильський Максим Тадейович** (1895–1964) — український поет, перекладач, мовознавець, публіцист. Академік АН УРСР (з 1943 р.).

**** **Бажан Микола Платонович** (1904–1983) — український поет, перекладач, громадський діяч. Академік АН УРСР (з 1951 р.).

^{5*} **Білецький Олександр Іванович** (1884–1961) — український літературознавець. У 1939–1961 рр. — директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка. Батько мистецтвознавця Платона Білецького. Академік АН УРСР (з 1939 р.).

В[ищої] О[світи] й б[ібліоте]ки Київ[ського] ун[іверсите]та, бо це оста[ннє] ще може пошкодити.... Боюся, що зачепиш дурня, а потім клопоту не оберешся, якщо дурень “каліф на час”, або взагалі “особа с весом”» [47, арк. 7]. 3 липня 1963 р. Меженко відповів, що він цілком погоджується з тим, що лист, окрім бібліографів, мають підписати й декілька «знатних» осіб. Обіцяв порадитись з Сараною й писав, що листа серед літа публікувати не варто, а треба зачекати до вересня [78, арк. 127]. Справа з листом, очевидно, завершилась нічим, оскільки більше згадок про це в листуванні не знаходимо. У 1960-х роках взаємне листування набуває лаконічніших форм, здебільшого обмежується лише дезидератними запитами Меженка для поповнення його Шевченківської колекції і відповідями на них Максименка.

Як бачимо, і в складні часи радянського тоталітаризму питання української бібліографії у листуванні Ю. Меженка і Ф. Максименка займають провідне місце. Незважаючи на дистанційне спілкування та постійну професійну завантаженість, колегам по фаху вдавалося відстежувати всі новини в ділянці бібліографії не тільки в Україні, а й у СРСР та за кордоном.

1. Білокінь С. Повсякденні турботи повоєнних книгознавців. Книгозбірня Ф. Максименка. URL: <https://www.s-bilokin.name/Culture/Bookmans/BookCollection.html#Anchor188> (дата звернення: 22.02.2019).
2. Гуменюк М. П. Бібліографічна діяльність І. З. Бойка // *Гуменюк М. П. Біля джерел української радянської бібліографії*. Київ: Наук. думка, 1991. С. 25-34.
3. Гуменюк М. П. Бібліографія в геолого-географічних дослідженнях академіка П. А. Тутковського // *Гуменюк М. П. Біля джерел української радянської бібліографії*. Київ: Наук. думка, 1991. С. 53-58.
4. Гуменюк М. П. Біля джерел української радянської бібліографії (з архівних матеріалів про Ю. О. Меженка) // *Гуменюк М. П. Біля джерел української радянської бібліографії*. Київ: Наук. думка, 1991. С. 5-17.
5. Гуменюк М. П. К. О. Копержинський — бібліограф і книгознавець // *Гуменюк М. П. Біля джерел української радянської бібліографії*. Київ: Наук. думка, 1991. С. 18-25.
6. Історія української бібліотечної справи в іменах (кінець XIX ст. — 1941 р.): матеріали до біобібліогр. словника / авт.-уклад. Л. В. Гарбар. Київ, 2017. 616 с.

7. *Кметь В. Ф.* Лист до міського голови м. Артемівська О. О. Реви, № 67 від 23 липня 2015 р. 2 с. URL: <http://lviv.samopromich.ua/wp-content/uploads/2015/10/67-Maksymenko.pdf> (дата звернення: 28.01.2019).
8. *Кобленц И. Н.* Н. Н. Бантыш-Каменский и его материалы по русской библиографии // Теория и история библиографии: сб. статей в память К. Р. Симона. Москва, 1969. 244 с.
9. *Корнейчик І. І.* Історія української бібліографії: дожовтневий період (нариси). Київ: Ред.-вид. відділ Кн. Палати УРСР, 1971. 376 с.
10. *Королевич Н. Ф.* Бібліограф Федір Пилипович Максименко (1897–1983): бібліогр. нарис. Київ, 1996. 48 с.
11. *Королевич Н. Ф., Геращенко М. В.* Бібліограф М. І. Ясинський (1889–1967): бібліогр. нарис. Київ, 1995. 32 с.
12. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 11 травня 1944, [Київ] // Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Відділ рукописних фондів та текстології. Архів Ю. О. Меженка (далі — ІЛ. ВР). Ф. 191. Спр. 1721 (1945 р.). Арк. 1-5 зв.
13. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка з [першої половини липня 1945, Київ] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1721 (1945 р.). Арк. 6-6 зв.
14. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 20 квітня 1947, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1722 (1947 р.). Арк. 1-3 зв.
15. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 9 травня 1947, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1722 (1947 р.). Арк. 5-7 зв.
16. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 9 червня 1947, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1722 (1947 р.). Арк. 8-9.
17. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 15 січня 1949, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1723 (1949 р.). Арк. 1-6 зв.
18. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 26 березня 1949, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1723 (1949 р.). Арк. 7-8 зв.
19. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 18 квітня 1949, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1723 (1949 р.). Арк. 9-12 зв.
20. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 23 серпня 1949, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1723 (1949 р.). Арк. 13-15 зв.
21. Лист від Ф. Максименка до Ю. Меженка від 8 березня 1950, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1724 (1950 р.). Арк. 1-3 зв.
22. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 18 березня – 4 квітня 1950, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1724 (1950 р.). Арк. 4-5 зв.
23. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 30 квітня 1950, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1724 (1950 р.). Арк. 6-11 зв.
24. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 26 червня 1950, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1724 (1950 р.). Арк. 12-15 зв.

25. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 22 січня 1951, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1725 (1951 р.). Арк. 1-2 зв.
26. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 10 березня 1951, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1725 (1951 р.). Арк. 3-5 зв.
27. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 26 квітня 1951, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1725 (1951 р.). Арк. 6-11 зв.
28. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 29 серпня 1954 // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1728 (1954 р.). Арк. 1-2 зв.
29. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 4 вересня 1954, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1728 (1954 р.). Арк. 3-9.
30. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 26 вересня – 20 листопада 1954, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1728 (1954 р.). Арк. 10-14.
31. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 31 грудня 1954, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1728 (1954 р.). Арк. 15-18.
32. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 29 жовтня 1955, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1729 (1955 р.). Арк. 5-8 зв.
33. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 30 грудня 1955, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1729 (1955 р.). Арк. 9-10 зв.
34. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 15 січня 1956, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1727 (1956 р.). Арк. 1-2 зв.
35. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 30 квітня 1956, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1727 (1956 р.). Арк. 3-7 зв.
36. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 27 грудня 1957, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1730 (1957 р.). Арк. 2-4
37. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 22 січня 1958, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1731 (1958 р.). Арк. 1-2 зв.
38. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 11 лютого 1958, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1731 (1958 р.). Арк. 4-6.
39. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 11 березня 1958, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1731 (1958 р.). Арк. 4-6.
40. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 27 квітня 1958, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1731 (1958 р.). Арк. 7-8.
41. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 17 жовтня 1958, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1731 (1958 р.). Арк. 9-10 зв.
42. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 3 січня 1959, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1732 (1959 р.). Арк. 1-2 зв.
43. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 15 квітня 1960, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1732 (1960 р.). Арк. 3-4 зв.
44. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 18 травня 1960, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1732 (1960 р.). Арк. 6-7 зв.

45. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 17 жовтня 1961, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1734 (1961 р.). Арк. 1-1 зв.
46. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 31 жовтня 1961, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1734 (1961 р.). Арк. 3-4.
47. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 29 червня 1963, [Львів] // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1736 (1963 р.). Арк. 6-7 зв.
48. Лист Ф. Максименка до Ю. Меженка від 26 березня 1967, Львів // ІЛ. ВР. Ф. 191. Спр. 1740 (1967 р.). Арк. 2-2 зв.
49. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 4 травня 1947, [Київ] // Приватний архів С. Білоконя. Листи Ю. Меженка до Ф. Максименка (1944–1969) (далі — Архів С. Білоконя). Арк. 5-5 зв.
50. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 28 травня 1947, [Київ] // Архів С. Білоконя. Арк. 6-6 зв.
51. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 1 жовтня 1947, Київ // Архів С. Білоконя. Арк. 7.
52. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 25 грудня 1948, [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 9-9 зв.
53. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 12 лютого 1949, [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 10-11 зв.
54. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 10 квітня 1949, [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 12-13 зв.
55. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 2 травня 1949 р., [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 14-16.
56. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 16 серпня 1949, [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 17-18 зв.
57. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 13 квітня 1950, [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 22-23 зв.
58. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 21 травня 1950, [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 24-26 зв.
59. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 13 січня 1951, [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 29-30.
60. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 25 березня 1951, [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 31-32 зв.
61. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 20 вересня 1954, Ленінград // Архів С. Білоконя. Арк. 44-46.
62. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 23 грудня 1954, [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 48-49 зв.
63. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 14 січня 1955, [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 50-51 зв.

64. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 24 березня 1955, [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 54-54 зв.
65. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 10 червня 1955, [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 55-56.
66. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 25 листопада 1955, [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 57-58 зв.
67. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 8 січня 1956, [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 60-61.
68. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 24 квітня 1956, [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 62-62 зв.
69. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 29 жовтня 1956, [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 63-63 зв.
70. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 17 січня 1958, Ленінград // Архів С. Білоконя. Арк. 68-69.
71. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 27 січня 1958, Ленінград // Архів С. Білоконя. Арк. 70-71 зв.
72. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 19 березня 1958, Ленінград // Архів С. Білоконя. Арк. 73-73 зв.
73. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 20 жовтня 1958, Ленінград // Архів С. Білоконя. Арк. 75-75 зв.
74. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 30 листопада 1958, [Ленінград] // Архів С. Білоконя. Арк. 65-66.
75. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 15 січня 1959, Ленінград // Архів С. Білоконя. Арк. 77-78.
76. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 3 листопада 1961, Київ // Архів С. Білоконя. Арк. 82.
77. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 25 червня 1963, Київ // Архів С. Білоконя. Арк. 126-126 зв.
78. Лист Ю. Меженка до Ф. Максименка від 3 липня 1963, Київ // Архів С. Білоконя. Арк. 127-127 зв.
79. *Ляшко С. М.* Біобібліографічний покажчик «Десять років української літератури. 1917–1927» А. Лейтеса і М. Яшека: предметна галузь і можливість використання в гуманітарних дослідженнях. С. 393-403. URL: http://istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/19/19/lyashko.pdf (дата звернення: 20.03.2019).
80. *Передирій В.* Отець Р.-С. Лукань — історик та бібліограф: до проблеми вивчення наукової спадщини // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. восьмої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 24-26 жовт. 2003 р.; за ред. *М. М. Романюка*. Львів, 2003. С. 881-888.

81. Рибчинська Н. Розвиток бібліографознавства в Україні // Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника: [зб. наук. праць]. Львів, 2013. Вип. 5 (21). С. 16-42.
82. Соколинский Е. К. Ю. А. Меженко: библиограф на ветрах истории. Санкт-Петербург, 1998. 247 с.
83. Стришенець Н. Бібліографічна спадщина Юрія Меженка. Київ, 1997. 144 с.

References

1. Bilokin S. Povsiakdenni turboty povoiennykh knyhoznavtsiv. Knyhozbirnia F. Maksymenka. Retrived from <https://www.s-bilokin.name/Culture/Bookmans/BookCollection.html#Anchor188>. (in Ukr.).
2. Humeniuk M. P. (1991), Bibliografichna diialnist I. Z. Boika. Humeniuk M. P. *Bilia dzherel ukrainskoi radianskoi bibliografii*, Nauk. Dumka, Kyiv, pp. 25-34. (in Ukr.).
3. Humeniuk M. P. (1991), Bibliografiiia v heoloho-heografichnykh doslidzhenniakh akademika P. A. Tutkovskoho. Humeniuk M. P. *Bilia dzherel ukrainskoi radianskoi bibliografii*, Nauk. dumka, Kyiv, pp. 53-58. (in Ukr.).
4. Humeniuk M. P. (1991), Bilia dzherel ukrainskoi radianskoi bibliografii (z arkhivnykh materialiv pro Yu. O. Mezhenka). Humeniuk M. P. *Bilia dzherel ukrainskoi radianskoi bibliografii*, Nauk. dumka, Kyiv, pp. 5-17. (in Ukr.).
5. Humeniuk M. P. (1991), K. O. Koperzhynskiy — bibliograf i knyhoznavets. Humeniuk M. P. *Bilia dzherel ukrainskoi radianskoi bibliografii*, Nauk. dumka, Kyiv, pp. 18-25. (in Ukr.).
6. (2017), *Istoriia ukrainskoi bibliotechnoi spravy v imenakh (kinets XIX st. — 1941 r.): materialy do biobibliohr. slovnyka / avt.-uklad. L. V. Harbar. Kyiv, 616 pp. (in Ukr.).*
7. Kmet V. F. Lyst do miskoho holovy m. Artemivska O. O. Revy, № 67 vid 23 lypnia 2015 r., 2 pp. Retrived from <http://lviv.samopomich.ua/wp-content/uploads/2015/10/67-Maksymenko.pdf>. (in Ukr.).
8. Koblents Y. N. (1969), N. N. Bantysh-Kamenskiy y eho materyaly po russkoi byblyohrafyy. *Teoryia y ystoriia byblyohrafyy* : sb. statei v pamiat K. R. Symona, Moskva, 244 pp. (in Rus.).
9. Kornieichyk I. I. (1971), *Istoriia ukrainskoi bibliografii* : dozhovtnevyi period (narysy), Red.-vyd. viddil Kn. Palaty URSR, Kyiv, 376 pp. (in Ukr.).
10. Korolevych N. F. (1996). *Bibliograf Fedir Pylypovych Maksymenko (1897–1983)* : bibliohr. Narys, Kyiv, 48 pp. (in Ukr.).
11. Korolevych N. F. & Herashchenko M. V. (1995), *Bibliograf M. I. Yasynskiy (1889–1967)* : bibliohr. narys. Kyiv, 32 pp. (in Ukr.).

12. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 11 travnia 1944, [Kyiv] // Instytut literatury im. T. H. Shevchenka NAN Ukrainy. Viddil rukopysnykh fondiv ta tekstolohii. Arkhiv Yu. O. Mezhenka (dali – IL, VR), F. 191, spr. 1721 (1945 r.), fol. 1-5 b. (in Ukr.).
13. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka z [pershoi polovyny lypnia 1945, Kyiv] // IL, VR, F. 191, spr. 1721 (1945 r.), fol. 6-6 b. (in Ukr.).
14. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 20 kvitnia 1947, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1722 (1947 r.), fol. 1-3 b. (in Ukr.).
15. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 9 travnia 1947, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1722 (1947 r.), fol. 5-7 b. (in Ukr.).
16. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 9 chervnia 1947, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1722 (1947 r.), fol. 8-9. (in Ukr.).
17. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 15 sichnia 1949, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1723 (1949 r.), fol. 1-6 b. (in Ukr.).
18. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 26 bereznia 1949, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1723 (1949 r.), fol. 7-8 b. (in Ukr.).
19. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 18 kvitnia 1949, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1723 (1949 r.), fol. 9-12 b. (in Ukr.).
20. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 23 serpnia 1949, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1723 (1949 r.), fol. 13-15 b. (in Ukr.).
21. Lyst vid F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 8 bereznia 1950, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1724 (1950 r.), fol. 1-3 b. (in Ukr.).
22. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 18 bereznia 1950, [Lviv] – 4 kvitnia 1950, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1724 (1950 r.), fol. 4-5 b. (in Ukr.).
23. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 30 kvitnia 1950, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1724 (1950 r.), fol. 6-11 b. (in Ukr.).
24. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 26 chervnia 1950, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1724 (1950 r.), fol. 12-15 b. (in Ukr.).
25. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 22 sichnia 1951, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1725 (1951 r.) fol. 1-2 b. (in Ukr.).
26. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 10 bereznia 1951, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1725 (1951 r.), fol. 3-5 b. (in Ukr.).
27. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 26 kvitnia 1951, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1725 (1951 r.), fol. 6-11 b. (in Ukr.).
28. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 29 serpnia 1954 // IL, VR, F. 191, spr. 1728 (1954 r.), fol. 1-2 b. (in Ukr.).
29. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 4 veresnia 1954, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1728 (1954 r.), fol. 3-9. (in Ukr.).

30. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 26 veresnia – 20 lystopada 1954, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1728 (1954 r.), fol. 10-14. (in Ukr.).
31. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 31 hrudnia 1954, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1728 (1954 r.), fol. 15-18. (in Ukr.).
32. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 29 zhovtnia 1955, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1729 (1955 r.), fol. 5-8 b. (in Ukr.).
33. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 30 hrudnia 1955, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1729 (1955 r.), fol. 9-10 b. (in Ukr.).
34. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 15 sichnia 1956, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1727 (1956 r.), fol. 1-2 b. (in Ukr.).
35. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 30 kvitnia 1956, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1727 (1956 r.), fol. 3-7 b. (in Ukr.).
36. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 27 hrudnia 1957, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1730 (1957 r.), fol. 2-4 b. (in Ukr.).
37. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 22 sichnia 1958, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1731 (1958 r.), fol. 1-2 b. (in Ukr.).
38. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 11 liutoho 1958, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1731 (1958 r.), fol. 4-6. (in Ukr.).
39. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 11 bereznia 1958, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1731 (1958 r.), fol. 4-6. (in Ukr.).
40. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 27 kvitnia 1958, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1731 (1958 r.), fol. 7-8. (in Ukr.).
41. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 17 zhovtnia 1958, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1731 (1958 r.), fol. 9-10 b. (in Ukr.).
42. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 3 sichnia 1959, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1732 (1959 r.), fol. 1-2 b. (in Ukr.).
43. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 15 kvitnia 1960, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1732 (1960 r.), fol. 3-4 b. (in Ukr.).
44. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 18 travnia 1960, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1732 (1960 r.), fol. 6-7 b. (in Ukr.).
45. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 17 zhovtnia 1961, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1734 (1961 r.), fol. 1-1 b. (in Ukr.).
46. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 31 zhovtnia 1961, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1734 (1961 r.), fol. 3-4. (in Ukr.).
47. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 29 chervnia 1963, [Lviv] // IL, VR, F. 191, spr. 1736 (1963 r.), fol. 6-7 b. (in Ukr.).
48. Lyst F. Maksymenka do Yu. Mezhenka vid 26 bereznia 1967, Lviv // IL, VR, F. 191, spr. 1740 (1967 r.), fol. 2-2 b. (in Ukr.).
49. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 4 travnia 1947, [Kyiv] // Pryvatnyi arkhiv S. Bilokonnia. Lysty Yu. Mezhenka do F. Maksymenka (1944–1969) (dali — Arkhiv S. Bilokonnia), fol. 5-5 b. (in Ukr.).

50. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 28 travnia 1947, [Kyiv] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 6- 6 b. (in Ukr.).
51. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 1 zhovtnia 1947, Kyiv // Arkhiv S. Bilokonia, p. 7. (in Ukr.).
52. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 25 hrudnia 1948, [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 9-9 b. (in Ukr.).
53. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 12 liutoho 1949, [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 10-11 b. (in Ukr.).
54. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 10 kvitnia 1949, [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 12-13 b. (in Ukr.).
55. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 2 travnia 1949 r., [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 14-16. (in Ukr.).
56. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid vid 16 serpnia 1949, [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 17-18 b. (in Ukr.).
57. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 13 kvitnia 1950, [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 22-23 b. (in Ukr.).
58. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 21 travnia 1950, [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 24-26 b. (in Ukr.).
59. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 13 sichnia 1951, [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 29-30. (in Ukr.).
60. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 25 bereznia 1951, [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 31-32 b. (in Ukr.).
61. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 20 veresnia 1954, Leninhrad // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 44-46. (in Ukr.).
62. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 23 hrudnia 1954, [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 48-49 b. (in Ukr.).
63. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 14 sichnia 1955, [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 50-51 b. (in Ukr.).
64. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 24 bereznia 1955, [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 54-54 b. (in Ukr.).
65. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 10 chervnia 1955, [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 55-56. (in Ukr.).
66. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 25 lystopada 1955, [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 57-58 b. (in Ukr.).
67. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 8 sichnia 1956, [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 60-61. (in Ukr.).
68. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 24 kvitnia 1956, [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 62-62 b. (in Ukr.).
69. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 29 zhovtnia 1956, [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 63-63 b. (in Ukr.).

70. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 17 sichnia 1958, Lennhrad // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 68-69. (in Ukr.).
71. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 27 sichnia 1958, Leninhrad // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 70-71 b. (in Ukr.).
72. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 19 bereznia 1958, Leninhrad // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 73-73 b. (in Ukr.).
73. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 20 zhovtnia 1958, Leninhrad // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 75-75 b. (in Ukr.).
74. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 30 lystopada 1958, [Leninhrad] // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 65-66. (in Ukr.).
75. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 15 sichnia 1959, Leninhrad // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 77-78. (in Ukr.).
76. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 3 lystopada 1961, Kyiv // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 82. (in Ukr.).
77. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 25 chervnia 1963, Kyiv // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 126-126 b. (in Ukr.).
78. Lyst Yu. Mezhenka do F. Maksymenka vid 3 lypnia 1963, Kyiv // Arkhiv S. Bilokonia, fol. 127-127 b. (in Ukr.).
79. Liashko S. M. *Biobibliografichnyi pokazhchyk «Desiat rokiv ukrainskoi literatury. 1917–1927» A. Leitesa i M. Yasheka: predmetna haluz i mozhlyvosti vykorystannia v humanitarnykh doslidzhenniakh*, fol. 393-403. Retrieved from http://istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/19/19/lyashko.pdf. (in Ukr.).
80. Peredyrii V. (2003), Otets R.-S. Lukan — istoryk ta bibliohraf: do problemy vyvchennia naukovoï spadshchyny, *Ukrainska periodyka: istoriia i suchasnist: dop. ta povidoml. vosmoi Vseukr. nauk.-teoret. konf.*, Lviv, 24-26 zhovt. 2003 r., Lviv, pp. 881-888. (in Ukr.).
81. Rybchynska N. (2013), Rozvytok bibliohrafozavstva v Ukraini, *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoï biblioteky Ukrainy imeni V. Stefanyka: [zb. nauk. prats]*, Lviv, vyp. 5 (21), pp. 16-42. (in Ukr.).
82. Sokolynskiy E. K. (1998), *Yu. A. Mezhenko : byblyohraf na vetrakh ystoriy*, Sankt-Peterburh, 247 pp. (in Rus.).
83. Strishenets N. (1997), *Bibliohrafichna spadshchyna Yurii Mezhenka*, Kyiv, 144 pp. (in Ukr.).

Roman Dziuban, Research Fellow, Manuscript Department, Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv, Candidate of Historical Sciences (Doctor of Philosophy)

Questions of the Ukrainian bibliography on the correspondence Yur Mezhenko with Fedir Maxymenko (1944–1969)

On the basis of the correspondence, an attempt was made to highlight the mutual interest of Y. Mezhenko, which laid the foundations of modern Ukrainian bibliography and his colleague by profession F. Maksymenko in the context of the Ukrainian bibliography and its history. The Evolution of views on the tasks of the Ukrainian bibliography at a distance of time during the long period of communication in the 1940s – 1960s is considered. The study addresses the issues and problems of the Ukrainian bibliography, which were of great concern to both prominent Ukrainian bibliographers at the time. This paper intends to describe the environment in which Ukrainian bibliographers had to live and explain the level of scientific freedom in the USSR as well as to partially present their characters and the realities of their existence. In order to achieve this, a descriptive method is generally employed. Historical principles are also especially emphasized. As we can see, even in difficult times of Soviet totalitarianism, issues of Ukrainian bibliography in the correspondence of Y. Mezhenko and F. Maksymenko occupy a leading position. In spite of remote communication and constant professional workload, both colleagues in the profession managed to keep track of all the news in the bibliography not only in Ukraine but also in the USSR and abroad. The material of this article can be used in university lectures and textbooks in the history of Ukrainian bibliography.

Keywords: *Ukrainian bibliography, bibliographer, history, F. Maksymenko, Y. Mezhenko, letter, correspondence, index, publication, catalog.*